

www.e-rara.ch

Athanasii Kircheri ... Iter Exstaticum Coeleste

Kircher, Athanasius

Herbipoli [i.e.Würzburg], 1671

ETH-Bibliothek Zürich

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-1231>

Dialogus III. Iter exstaticum in mundum subterraneum.

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

DIALOGUS III.

Iter Exstaticum in Mundum Subterraneum.

Interlocutoribus Cosmiele, & Theodidactō.

CAPUT I.

*Exploratur maris tum extrinseca, tum
intrinseca constitutio; animaliumque in eo
multitudo, & varietas describitur.*

COSMIEL. Examinatâ jam externâ Geocosmi superficie, ejusque admirandis, quæ in herbis, plantis, animalibus, elementorumque operationibus elucescunt, spectaculis; jam iter immensum nobis restat subeundum, iter nullis humanis tritum vestigiis, nullo mortalium intuitu perlustratum; ubi totius naturæ constituta sunt Gazophylacia; ubi cernere licet summa sapientissimi Opificis in Geocosmi architecturâ magnalia: jam tandem, quod suprâ tibi pollicebar, complebo, ut visis ineffabilibus Dei operibus totus in laudes tui exardescas Conditoris. *Theodidactus.* Certè uti nihil ad votum meum acceptius accidere potest, ita, quod jamdudum tantoperè desiderabam, ut in executionem deducas, pro eo quo possum intimo cordis affectu abs te contendo. Hoc unicum à te efflagito, mi Cosmiel, ut primò modum doceas, quo me per tam intricatos calles, marisque abyssos incognitas, per tot discrimina terræ, ignis, & aquæ, sine ullo corporis mei detrimento deducere statuas. Novi,
quanta

quanta à belluis marinis nobis pericula immineant; novi interioris telluris spiracula pestifera, & prorsus exitiali vaporum, exhalationumque virulentiam referta. Novi, quot Vulcania ignium fornaces nobis subeundae sint; quot quamque innumeræ aquarum abyssi nobis transvadandae. Sed in tua confisus pietate, & incredibili bonitate, tuam accepto plenam benignae in me voluntatis invitationem. *Cosmiel.* Nosti, mi Theodidaeste, per quanta te in itinere caelesti pericula, per quot igneos caelestium corporum Oceanos, per quot maria pestifero halitu obnoxia, ab omni tamen noxa immunem traduxerim. Et quid dubitas de mea in te fide in interioris hujus Geocosmi lustratione? anne putas, eam, quam in itinere caelesti obtinebam, in Geocosmi peragrationse potestatem mihi ademptam? an ignoras coeli, terrae, atque adeo totius naturae claves mihi conceditae? an nescis, quod uti sum praeses Universi, ita quoque omnia, quae in naturae Majestate elucescunt, divinam sic ordinante providentiam, meo subsint imperio? Hinc nulla est tanta tumultuantis aquae contumacia, quam non ad voluntatem meam protinus domem; nulla tanta incendiorum subterraneorum torrentiumque ignivomorum violentia, quam non jussu meo est vestigio supprimam; nulla tanta exitialis vaporis atrocitas, quam non mitigem; verbo, nullum adeo ingens periculum tibi imminere potest, à quo non mea tutelam & protectionem libereris. Magno itaque sis animo, mi Theodidaeste: fieri siquidem non potest, ut ullus tibi sinistrior eventus accidat, ubi tantae fortitudinis, potentiae, & sapientiae ducem tibi perpetuo assistentem habueris. *Theodidaestus.* O mi amantissime Cosmiel! post Deum unicum cordis mei solamen! de tuo inexplicabilis benignitatis affectu erga me indignissimum & humillimum servulum tuum concepto prorsus erubesco. Et quinam ego pauperrimus & vilissimae conditionis homo sum, ut tantum merear animi corporisque tutorem, tantae sapientiae magistrum? ô Deus, gratias tibi ago de transmissio mihi tanti tutoris subsidio; laudes tibi omnium operum tuorum ineffabilium, vocibus una junctas persolvo, ob ingens, quo me tanti praesidis tutelam

tutelam munisti, beneficium. Te itaq; ô Cosmiel, quem veluti Divini archivi præsidem, eâ quâ possum animi submissione veneror, eumque, qui arcanorum Omnipotentis Dei operum consiliarium agis, unice suspicio & admiror; te inquam obnixè, & eo quo possum mentis obsequio obtestor, ut quæ per te fieri posse cogitavi, perficias; ecce servus tuus, fac quod jubes, & jube quod vis. Vix dum hæc pleno mentis ardore effuderam, cùm ecce ad ripam Oceani constitutus, nescio quid splendidum & mirè coruscum contueor; & cùm vehementer attonitus hærerem, his me verbis affatus est. *Cosmiel.* Quid miraris, Theodidacte? *Theodidactus.* Miror ibi nescio quod crystallo simile opus, & quod nam illud sit, nosse desidero. *Cosmiel.* Hæc est navicula, quam tibi præparavi, ex purissima crystallo meâ manu constructa; huic in posterum inclusus, per universas Oceani semitas, abyssorumque subterrestrium immensâ hydrophylaxia, me Nautâ & Governatore vehêris. Diaphana est, ut per ejus parietes vitreos veluti per fenestras quasdam omnia naturæ arcana cominus intuearis, ab omni periculo aquarum tutus & securus. *Theodid.* Et quomodo navicula hæc intra intima Oceani viscera fundosque scopulis impeditos sine ullo rupturæ detrimento promoveri poterit? quis necessarium nobis aërem supeditabit? quis lumen in tantarum caliginum abyssis? *Cosmiel.* Non est tuum de rerum tibi necessariarum subsidiis sollicitum esse; ego sum, qui potentia meâ viribus omnia subministro, ego naviculam summo artificio à me constructam ita gubernare novi, ut nulla sit adeò dura cautes, quæ ei vim aliquam inferre possit. Ego humorem ipsum mox in limpidissimum aërem converto; ego lumen & lucerna sum, quâ vel densissimæ cavernarum caligines in lucidissimum diem convertantur. Agedum itaque Theodidacte, ne rerum humanæ industriæ minimè subjectarum fatagas; hoc enim meum, meique similium officium esse scias, utpote qui scientiâ rerum naturalium tantò sublimiori eminemus, quantò natura humana ab Angelica distat longiùs. *Theod.* Hisce dictis, per ostiolum intra naviculam crystallinam
ingre-

ingredi iustus. Erat navicula eo artificio constructa, ut ad instar vitri mundi & crystalli purissimæ quælibet sine ullo obstaculo, intra vitrei oceani meditullium objecta exactè exhiberet; nulli ibi remi, nullus temo, nulla velis subtenfa arbor, sed illa pronutu & voluntate Cosmielis agitabatur, aut sistebatur; neque hicullum aëris, neque luminis defectum experiebar, ubi ad mundi præsidis imperium & nutum omnia obsecundabant elementa, & officiosa sua obsequia offerebant. In hanc itaque naviculam mysticis sensibus refertam inclususego iter accepi. Cosmiel verò utrum inclusus fuerit, nescio; certè & inclusus, & exclusus, intùs & extrà omnia operari videbatur. Tantæ itaque atque tam insolitæ rei admiratione attonitus, in hæc verba erupi. O Cosmiel, quò per avia & devia sine remo, sine temone me ducis? *Cosmiel.* Brevis videbis; neque enim remo & temone opus est ei, qui & mundum imperio suo ex commissione Conditoris gubernat, & vastissimos cælorum globos sine labore perenni motu versat. *Theodid.* Perge itaque, uti cœpisti, Euris faventibus iter tuum urgere. O Cosmiel, quanta per vitreos hosce parietes in Oceano monstra video? quanta piscium spectacula? quàm innumerabiles natatiliùm excercitus? *Cosmiel.* Omnia hæc magni maris foetus sunt, hucusque hominibus incogniti. *Theodidactus.* Siste parumper, Cosmiel; quid hoc monstri? ecce, video anteme ad instar montis ambulantis molem: éstne possibile, etiam scopulos rupesque in mari mobiles esse? *Cosmiel.* O quàm luderis, Theodidacte! Non hic mons est, sed *Balæna* Balæna seu Cetus ingens, quorum haud exiguus in hoc Oceano regno numerus stabulatur. *Theodid.* Rogo te, mi Cosmiel, ut ad ejus figuram & magnitudinem propiùs considerandam, aliquantùm viciniùs me sistas. *Cosmiel.* Fiat. *Theod.* Certè, quidquid tu dicas, mi Cosmiel, ego montem hunc sine radicibus natantem, non cetum comperio: ingens enim hïc in eo antrum video; cerno veluti duas arbores vertici insistentes; forsàn una ex earum insularum numero est, quas natantes vocant. Video quoque graminibus & herbis marinis, unà cum saxis arenâ mistis, latera ejus mirum in modum exasperata. Ecce & aliud

signum, corallinam plantam è latere emergentem; ecce hic
 pratulum quoddam comparet, algâ herbisque marinis refer-
 tum. Nec desunt huic prodigiôsâ moli congesta insertaque
 omnis generis ostrea & conchilia. O mi Cosmiel, quid modò
 video? duas ingentes rupes ad instar carbunculi seu pyropi ful-
 gentes: ô quantum de se lumen fundunt! ô quàm mirum pha-
 sma! *Cosmiel.* Sat apparet, mi Theodidacte, te nec dum mira-
 bilium mundi notitiam habere, dum tam pertinaci nutus tui du-
 ctu, quæ verè bellua marina est, tu montem aut insulam natan-
 tem putes. An non vides antrum illud, quod tu speluncam mon-
 tis putabas; id apertum faucium balænæ hiatum esse? *Theod.* O pro-
 digium! ô miraculum! Dic ergo, quare semper illum apertum
 habet, & cur ita plenum piscibus reperio? *Cosmiel.* Cùm bellua
 hæc plurimo semper, ob corporis sui vastitatem, nutrimento in-
 digeat, dies noctesque ad sufficiens sibi alimentum comparan-
 dum, solitæ venationi intendit; & quoniam occulto naturæ instin-
 ctu os in venatione semper apertum habet; pisces fortè fortunâ
 obvii, & ipsi vanâ imaginatione elusi, dum id rupis cujuspiam
 submarinæ foramen putantes incautiùs ingrediuntur, naturali
 belluæ astutiâ decepti, captique, in prædam simul & escam ce-
 dunt ingeniosi venatoris. Quod verò te moveant gramina,
 hærbæ, crySTALLINUS frutex, & similia, quæ ab externa corporis
 belluini superficie excreta cernis; fateor admiratione non ca-
 rere apud eos, qui sapientissimi Conditoris opera non explora-
 runt. Quare tu, ubi hujus vegetabilis adhærescentis foeturæ cau-
 sam cognôris, mirari desines. Cùm enim universum belluinum
 corpus ingenti viscositate ob pinguedinis adipisque abundan-
 tiam polleat, accidit, ut certis temporibus, locoque in fundo
 maris opportuno, intra algarum, cæterarumque marinarum
 stirpium stratum, veluti in congruo sibi ac delizioso prato. si-
 ve veneris explendæ gratiâ, sive summæ prurigini, quâ sub-
 inde agitur, remedium quærens, se volvat revolvatque; cujus-
 modi locus cùm arena, faxis, conchiliis, ostreis similique fundi
 maris pro genie refertus sit, certum est, illa intra viscosam pellis
 belluinæ scabritiem conglutinata, tandem veluti in pingui
 viscoso

*Balena
 cum semper
 hianti &
 aperto ore*

*Herba &
 arbores, quæ
 ex Balena
 excreverunt,
 unde.*

vitcoso limo, quo belluæ corpus imbutum est, cum ingenti in-
 cremento successu temporis in petrosam sobolem salsugine
 maris indurescere. Atque hæc causa est, cur bestiam tot plan-
 tis, & conchiliis, testaceisque animalibus coopertam videas.
 Quas verò binas arbores in vertice notasti, illæ arbores mini-
 mè sunt, sed spiracula belluæ; quibus aquam nunc attrahit,
 nunc immensis diluviis denuò aëri commissa evomit. Quos ^{Balena}
 deinde pyropicos putabas scopulos, illi nihil aliud quàm oculi ^{oculi-}
 belluæ sunt, quibus innatum sibi lumen vibrat, tum ad necessä-
 ria pabula in caliginoso pelagi fundo comparanda, tum ad il-
 lisionis contra scopulos pericula hisce binis veluti præviis lu-
 cernis ad obviatorum impedimentorum offendicula, insitâ sibi,
 ut dixi, luce propriâ commonstranda, mirâ Dei optimi maxi-
 mi Providentia, & singulari naturæ munere illi concessâ substi-
 dia; quibus si careret, ei haud dubiè pereundum foret, tantâ
 mole motu suo intra aquas vel ad primam cautium allisionem,
 haud secus ac navi impactâ, fatiscente. Atque hæc est ratio, cur ^{Balena cum}
 talis bellua terrestres & scopulosas Oceani partes cane pejus & ^{profundum}
 angue periculorum exantlandorum probè sibi conscia fugiat, ^{& altum}
 undelate patentis Oceani medio, & fundo planiore nullis sco- ^{petat Oceanum.}
 pulis exasperato gaudet: ne mollioribus ventris partibus illis
 illisis, exitium sibi ex inflicto vulnere adsciscat. *Theodidactus*,
 O quàm miranda mihi narras! Sed rogo te, mi Cosmiel, ut
 hiatus belluini fabricam propiùs mihi monstres, nullâ enim re
 majori admiratione me captum dicere possum. *Cosmiel*. Non
 hiatum tantùm tibi desideratum ostendam, sed & te per eum
 ad interiora ventricosæ domus penetralia ducam, ut nihil sit,
 quod te lateat. Agedum perge, à bellua nihil tibi timeas;
 ego enim sum, qui ei imperiosâ licentiâ fræna injicio, & ad li-
 bitum meum, quò volo, dirigo. *Theodidactus*. Vix dixerat, cum
 ecce agitatâ naviculâ monstrosam intramus hiatus, & dein-
 de per faucium gurgustia, veluti per angiportus quosdam in
 late patentem quandam interioris ventris cryptam aquis offu-
 sam penetramus. Ubi tam excessivam caloris vim sensi, ut ^{Balena in}
 intra fornacem me constitutum putarem. O Cosmiel, quò ^{teriora ex-}

plorantur,
& explicatur
ejus
constitutio
interna.

me ducis? quid vehemens ille æstus, quem sentio, portendit? quid magni illi vitalium membrorum loculi? *Cosmiel.* Hic æstus est natus belluæ calor, ad concoctionem nutrimenti, quo valido indiget, à natura datus. Sed jam adverte ad singula, quæ tibi monstro. Vides ingentia duo illa foramina, palato ad instar caminorum longo ductu foras prominentium? *Theodidaæctus.* Video. *Cosmiel.* Hæc sunt illa duo spiracula, quibus aquarum ingentem copiam nunc attrahit, modò evomit. Vidésne dentium ordines? *Theodidaæctus.* Video, sed non mihi hi dentes animalis, sed connexa in ordinem scopulorum acumina videntur; palatum instar fornicis cryptæ cujusdam mirè exasperatum videri possèt, tantæ capacitatis & amplitudinis, ut currum fœno onustum intra se facilè concludat. O mira Dei magnalia! *Cosmiel.* Sed ultrà progrediamur. Vidésne comæatum, quem in alimento sibi venando comparavit bellua? *Theod.* Video, & quidem inter innumera piscium genera, cadaver forsàn naufragi, & natando evadere conantis hominis belluæ in escam cessit. *Cosmiel.* Sic est. *Theodidaæctus.* Quid ibi protuberat? *Cosmiel.* Ille est cordis protuberantis æstus. *Theodidaæctus.* Ecce novum spectaculum, ingentem lebetem video perpetuò fumantem, ei, quo in cerevisia coquenda uti solent, non absimilem, & tunc illud cor putas? *Cosmiel.* Omnino cor illud est belluæ perpetuà spirituum exhalatione fumans. *Theodidaæctus.* Sed quidnam hoc, quod instar veli nautici inflatum video? *Cosmiel.* Hi sunt pulmones belluæ, quibus aërem sibi necessarium attrahit; quin vel ipsa aqua ingenti caloris æstu attenuata, hoc loco in aërem convertitur. *Theodidaæctus.* Quid illud, mi *Cosmiel.* quod cupulæ ad instar, sive tholi (cujusmodi facellis imponi solet) rotundum & tumidum aspicio? *Cosmiel.* Illud hepar est. *Theodidaæctus.* Quid intorti illi aquiductus, quos sinuosis voluminum spiris protensos video? *Cosmiel.* Illa sunt animalis intestina, quibus nutrimenti fæces exonerat. *Theodidaæctus.* O quis unquam credidisset talia in rerum natura monstra reperiri? quis infinitam Conditoris sapientiam sat dignis laudibus celebret? quæ tanta & tam admiranda opera ad potentia

suæ

Balena cor
quale.

Balena
pulmones
sicut velum
nauticum.

Balena He-
par.

Balena In-
testina.

suæ Majestatem attestandam produxit? Dic, rogo, quem in finem à Deo animalia hujusmodi sunt condita? non enim video, quid emolumenti in natura rerum afferre possint; quin potius in magnum detrimentum, ob tantam piscium consumptionem, quâ vel ipse Oceanus suâ viduatur prole, cedunt. *Cosmiel.* Ne putes, quidquam in natura rerum tam perniciosum esse, quod non altissimos in natura fines habeat. Nam præterquam quòd ad Creatoris Omnipotentiam declarandam producta sunt, innumera alia præstant in Oceanio regno emolumenta. Imò verò quidquid in eo facultentum, viscosum, pingue, sordidum, id totum ubi sibi hujusmodi bellua attraxerit, à nocivis facibus aqueum regnum liberat. Secundò, pinguedo hujus animalis tanti usus est, ut complures nationes ejus subsidio carere non possint; oleum enim ex decoctione pinguedinis extrahitur, non tantum ad lampades fovendas, sed & ad eo naves contra aquæ irruptionem illinendas, & ad coria attenuanda magnum usum præstat iis, qui fulloniam, baphicam sive tinctoriam, coriariam, oleariam, nauticam, similesque artes profitentur. In Medicis quoque dictum oleum non contemnendos usus præstat; cum illud instar frigidi cujusdam balsami corruptis inflammatione membræ, id est, contra erysipelis ardores, similesque morbos nobilissimum medicamentum sit; eximiumque contra vesicæ dolores, præsertim si attenuatum, & distillatione multoties iteratâ, foetorem & cupyremma amiserit, arcanum sit. In Islandia quoque vel unicum hujus belluæ sceleton in integræ domus structuram servit. Sed jam ex obscura hujus belluæ alvo emergi, ad alia progrediamur. *Theodidactus.* Video nobis superimpositum nescio quod umbraculum, sub forma immensi veli aut umbonis protensum: dic, rogo, quidnam sit monstri? *Cosmiel.* Testudinem marinam vides. *Theodidactus.* Fierine potest, tam vastas monstrorum moles Oceanum producere? O mirum rerum prodigiosarum theatrum! Rogo te, mi *Cosmiel*, festina lentè, ut singula exactiùs distinguam; video enim hîc summâ meâ admiratione, quæcunque tellus & aër animalia producit, ea & Ocea-

Bellua marina ad quid utilitatis sine à natura destinata.

num similitudine quadam fingere. Aspicio hic pisces in equos, vitulos, cervos, fues, canes, lupos, elephantes, leones, mirâ quadam metamorphosi transmutatos; video hirundines, vultures, & in collium similitudinem monstra; Delphinorum, præterea, thinnorum, salparum, halecum, cæterorumque minorum piscium ingentes exercitus, cornibus, ensibus, malleis, spiculis mirificè instructos; atque ex hisce quosdam video veluti fugitivos, & metu consternatos alios ludentium in morem, nunc supinos, modò pronos mirum in modum gesticulantes. *Cosmiel.* Quos metu consternatos vides, illi sunt, qui ab insequentis hostis aut Balænae, aut Orcadis, aut Delphini insidiis tutum sibi quærunt asylum; in nullo siquidem elemento tot præliis, tot conflictibus, tot atrocissimis pugnis, ac in aqueo hoc regno bellæ se mutuò insectantur: majores adoriuntur minores, mediocres verò implacabili odio ad necem quærunt majores, quibus tametsi corporis mole & robore cedant, astutiâ tamen & calliditate ipsis innatâ modos norunt, quibus illis prostratis victoriâ poriantur. At minor piscium grex solus in commune omnium alimentum, tum potissimum belluis pelagi tyrannis destinatus videtur. Quòd verò videas varias illas piscium collusiones, modò supino, modò prono incubitu se fricantes, scias Theodidacte, istiusmodi motibus gestibusque nihil aliud indicari, quàm naturalem foeminae cum mare congressum ad sobolem propagandam, qui per attritiones affrictionesque ad se invicem factas potissimum contingit, à natura institutum. Mas enim fricando foeminam in partibus à natura destinatis, ejusdem matrici vaporosum quendam spiritum immittit, qui deinde in ovorum condensatur foeturam; quæ mox ubi ad maturitatem pervenerit, in maris superficiem effusa, calore solis, pelagique naturâ, in pisces juxta speciem, à qua profluxit, animatur. Ne verò putes, omnem maris progeniem ex ovorum foetura secludi; sunt enim pleræque immaturores Oceani bellæ, uti Balænae, Vituli marini, Manioræ, & similia vivipara; id est, suscepto semine non ova, sed catulos excludunt; cujusmodi, uti dixi, sunt Ceti, Orcae, Physiteres, Delphini,

*Bella inter
piscem.*

*Piscium
varia collu-
siones quid si-
gnificent.*

*Piscium ge-
nus quod-
dam non o-
va, sed catu-
los porret.*

phini, Phocæ, similesque. *Theodid.* Scitè omnia. Sed ò mi *Cosmiel*, nescio, quid monstri meo modò obtutui se sistit. Fieri ne potest, ut in Oceano quoque homines reperiantur? Video enim, quamvis remotè, nescio quænam humanæ figuræ phasmatâ: quare te obsecro, ut eorum propiùs inspiciendorum mihi potestatem facias. *Cosmiel.* Fiat. *Theodidactus.* Verè utriusque sexus homines hîc reperio. *Cosmiel.* Falleris, *Theodidacte*, homines enim minimè esse aut dici possunt, utpote omnis rationis expertia, sed marina sunt monstra, superiorem solummodò hominis partem exprimentia, inferiore verò in piscium caudam terminante; atque ex eorum numero sunt, quas sirenes antiqui fabulosæ doctrinæ conditores poëtæ stolidè inter Deas numerabant. Cerne caput hujus fæmellæ, longâ quadam cæsarie, at minimè pilosâ, sed in cirros quosdam carneos & pulposos distensâ vestitum. Vides faciem quidem pulchram, oculorum vivacitate decoram & blandam, sed, qui ad decoris complementum unicè desiderabatur, naso destitutam? cernisne brachia solitis hominum longiora, manusque non in digitos more humano discretas, sed ad instar pedum anserinorum cartilagine interceptas, ad natandum à natura sic constitutas? aspice rotundas & tumidas mamillas; quàm candore niveo pectus venterque niteant, quanto splendore coruscent. *Theodidactus.* Mihi, nisi oculi me fallant, carnis humanæ pulposa substantia videtur. *Cosmiel.* Falleris, sed ea, quam pellem putas, illa nihil aliud est, quàm candidissimis minutissimisque squamulis contextum, naturæ opus; quod, ut in omnibus aliis piscibus, eximio nitore fulget. Vides tandem & sexus discrimen in caudam piscis, eamque prælongam terminare? sed jam & masculum contemplare. *Theodidactus.* O *Cosmiel*, non hominis, sed Cacadæmonis mihi figuram referre videtur. Quàm omni formâ destituta facies! quàm torti oculi! quàm genas inconcinnas, rugisque oppletas! quàm barbam ridiculam! veriùs pulpam carnis dixeris; quàm incompósitos capillos! si tamen capilli dici possent. Ego Medusæ caput veriùs putem, aut polypum sirris longè latèque exprorectis ex capite emergentem, quàm

monstrosæ

*Sirenes
quid sint.*

*Sirenis fæ-
melle de-
scriptio.*

*Sirenis
maris de-
scriptio.*

*Diabolus
marinus
captus in
Sicilia.*

*Pisces ho-
minis figu-
ram refe-
rentes.*

*Finis re-
rum simili-
tudinem
habentium
cum homi-
ne.*

*Sirenum Si-
res seu vir-
tutes.*

monstruosæ manus, alis vespertilionum, quàm humanis simili-
liores! quàm asperum squamis corpus! verbo, fabrica prorsus
à foemina disparata, & humanæ tamen figuræ, si membrorum
ordinem & situm attendas, atque ingentem, in quam termina-
tur, caudam excipias, non dissimilem. Tale olim monstrum in
insula Melitensi, quem & diabolum marinum appellabant,
maris æstu in litus prope ædem D. Virgini Sacram, vulgò
della Maleca, projectum me vidisse memini; quod in Siciliam
delatum, non exiguam quæstus occasionem piscatoribus dedit.
Sed rogo te, mi Cosmiel, ad quid natura hujusmodi monstra
esse voluit? *Cosmiel.* Si nosses, Theodidacte, cur inter animalia
quadrupedia, simias & cercopithecus, hominibus & figurâ, &
moribus haud absimiles constituerit; cur inter aves, Pequinos,
maris Magelanici accolæ erecto corpore hominis ad instar in-
cedere voluerit; cur inter plantas florem Orchidis perfectum,
utriusque sexus hominem abdito quodam molimine machi-
nata sit; radicibus quoque, uti in mandragora, hominis corpus
exprimat; cur in mediis quoque lapidibus, achatibus, marmori-
bus, aliisque profundissimis telluris caveis reconditis saxis,
tum humanæ figuræ formam, tum cæterorum animalium ve-
getabiliumque figuram insculpat & excudat: forsân non tan-
tum mirareris. Gaudet natura hujusmodi rerum ludibriis; &
uti omnia in omnibus esse intendit, ita pro conditione singulis
entium gradibus laborat, quantum potest, ut si non sensum, sal-
tem vitam; si non vitam, saltem figuram nudam iis ad suam
in universi decoris Majestatem attestandam imprimat; appe-
tunt enim omnia ultimam sui perfectionem, & potissimum
similem homini, qui est post DEUM immediatè rerum
omnium finis, figuram; quam cum debitæ naturæ claustris im-
pedita consequi non possint, nonnulla quantum possunt agunt,
ut eandem si non veram, saltem secundum analogiam quan-
dam constitutam consequantur. Vides itaque, cur tanto in-
genio & industriâ natura in constituendis sirenibus luserit.
Sed quæres, utrum peculiari aliqua, quæ in hominum usum ce-
dat, virtute polleant. Respondeo, ipsum sigillum & chara-
cteri-

sterisimum, quo ipsas opifex mens imbuit, quin vel ipsam astutiam & calliditatem ingenii hominibus simillimi, magnum aliquod naturæ arcanum sub illis latere, affatim testari. Tritones enim, & sirenes, uti simiæ in tellure, ita hæc suo tamen modo ingeniosâ industriâ pollere videntur; siquidem ad littora Oceani in inaccessibleibus hominibus latibulis, atque extra omnem maris injuriam longè semotis, domos sibi admirando quodam artificio, ex conchis conchiliisque congestis mutuâ utriusque ope exstruunt, commearum venatione interceptum intra loculos quosdam condunt ad necessarium illis tempore urgentis famis alimentum; arenam lutosam in formam lecti, quo lassâ membra recondant, congerunt; terram quoque insolationis gratiâ ad instar amphibiorum petunt, unde ab Barbaris Sofalæ oram incolentibus, ubi maximè stabulantur, in nefariæ veneris usum quæruntur; fructibus quoque & terrenis radicibus mirificè delectantur, unde illas sollicitè ad virides ripas hominibus inaccessibleas quærunt, acceptas in solitis loculis condunt. *Theodidactus*. O admiranda naturæ magnalia! jam video, vera esse, quæ Maphæus in Indica historia de septem Sirenibus à piscatoribus in Indico mari prope Maldivas insulas interceptis scribit, & tum Patrum nostrorum, tum medicorum præsentium testimonio oculari comprobatis, non verè minùs quàm pulchrè & eleganter refert. Adferuntur quoque ex Insulis Philippinis nonnulla ossa eorum monstrorum, quæ Pesce Muguer vulgò Hispani vocant, & haud dubiè ex eorum, quæ hic intuemur, numero sunt. *Cosmiel*. Ita est, sed paulò hisce monstruosiori figurâ induta. Sicuti enim in telluris superficie pro soli aërisque natura & conditione in uno loco pulciores homines animaliaque, quàm in aliis gignuntur; ita & in Oceano, peculiari aquarum proprietate, hujusmodi monstra humanæ figuræ nunc conformiora, nunc eidem minùs conformia produciuntur. *Theodid.* Habentne ista nonnullum in rebus medicis usum? *Cosmiel*. Immò maximum, & præstantissimum: ossa siquidem mirandâ quadam ad sanguinis fluxum virtute pollent; & si homines experimentum facere possent, horumque monstrorum rarita-

In Oceani
diversis locis
conformi-
ora homi-
nibus mon-
stra reperi-
untur.

Monstrorum
marinorum
mirus in
medicina
usus.

te non impedirentur, dico tibi, ex horum corporum miscella, quintam quandam essentiam, verum Microcosmi balsamum, mumiam vitæ, innatque calidi restaurationem, verbo, Panacæam quandam omnibus humani corporis infirmitatibus quantumvis Medicorum opinione incurabilibus profligandis, extrahi posse. Verum uti naturali quadam ingenii calliditate & astutiâ hominum insidias eludunt, eamque ob causam rarò sese spectanda exhibent, ita quoque non nisi summâ difficultate (non sine magno rei medicæ detrimento) in casses nallasque incidunt curiosioris Piscatoris. *Theod.* O Cosmiel, video deinde disparis conditionis monstrum, instar trabis animatæ, colubrique tortuosi immensæ longitudinis, hinc inde sinuosâ corporis volumina torquere. O quàm horrendum deformium faucium hiatus exhibet! quot cornibus munitur! quot pinnis in modum alarum extensis exasperatur! ego certè nisi motum viderem, tortuosæ rupis molem putarem. *Cosmiel.* Hoc genus monstri Draco marinus dicitur, qui in Oceani hujus latè parentibus undis tyrannidem suam non solum in pisces exercet, sed & ipsas vastissimas subinde naves spiris suis involutas in profundum demergit, & ex facultenta excrementitiaque maris putredine nascitur. Perniciosum ac exitiale malum, toxico suo oppidò virulento omnia, quæ tangit, inficiens, Pisces vel è remoto vix dum operit, cum ecce veneni sui fascino infatuat, infatuatos, & torpore quodam exanimatos in escam sibi destinat. Et ne tale in malum à natura productum videatur, illud emolumentum præstat, quod quidquid pestiferum & malignum in æquore, sive influxu stellarum, sive exhalantis terræ nocivis vaporibus nascitur, in se attractum derivat, & sic pelagus à magni momenti perniciæ liberat. Sed jam satis monstrorum in vastissimo æquoris meditullio tibi exhibitum; fundum tandem petamus, ut quot & quàm admiranda provida mater natura rerum ibidem produxerit, contempleris. *Theod.* O mi Cosmiel, in ultimum mundi barathrum me ducere videris. *Cosm.* Ne timeas; tamen si enī profunditas Oceani hoc loco tanta sit, ut meritò abyssus dici possit, me tamen duce nil patieris. *Theod.* Ego sem-

Draco marinus.

Dracōis virulentia.

per hucusque putabam, montes, sylvas, prata, in terrestri tantum superficie reperiri; sed jam modò & illa omnia in subaqueo hoc regno invenio. O quam condensata sylvarum fruticumque constitutio, & inextricabilis scopulorum rupiumque labyrinthus! O mi Cosmiel, caveas rogo, ne illisa in illis vitrea nostra navicula periclitetur. *Cosmiel.* Quid murmuras, Theodidacte? adeone vilem de me meaque pericia existimationem concepisti, ut naviculam hanc contra omnia illisionis pericula immunem, aut conservare, aut gubernare non possim? aut si dato, non concessio, rupturam subiret, illam non è vestigio instaurare, aut etiam te in media aquarum abyssu contra omnes fluctuum injurias servare valeam? *Theod.* O mi Cosmiel, condona, obsecro, pusillanimitati meæ; neque enim talia effusii, quòd in periculis constitutus in ullo de tua potentia dubitarem, aut tibi diffiderem, aut inconcepta de te existimatione vacillarem: Absit; novi enim, quantus sis, & quantà virtute polleas, utpote cujus imperio subsistent universa. Sed more humano ad tam exotica rerum spectra formidine quadam invadente cor meum conquestus in hæc verba imprudenter prorupi. *Cosmiel.* Tuæ mihi fragilitatis probè conscius condono perlubenter; sed jam ad institutum nostrum revertamur. Mirabaris, sylvas, prata, montes in mari reperiri; & ego tuam miror simplicitatem ingenii. Putasne sub mari aliam esse rerum constitutionem, quàm in externa telluris superficie? Minimè. Si enim divinâ potentiâ Oceanus sublatis aquis exsiccaretur, nihil aliud videres nisi vastissimas regiones, concatenatos altissimorum montium ordines, valles profundissimas, fluvios ingentes, planities longè latèque immensum exporrectas; sylvas quoque & prata, sed alterius constitutionis arbusculis, fruticibusque corallorum, mineraliumque efflorescentiis salis virtute enatis confita, qualia ex se & sua natura producere potest; nec flores desunt, nec fructus. Quid enim insulæ aliud sunt, quàm submarini montes vastissimi, quorum non nisi apices extra aquam caput suum extollunt, & hoc pacto in insulas hominum habitationi aptas evadunt? Vide saxosos hinc inde parietes ingenti intercapedine distensos, pro-

Montes, sylvas, & similia sub aqua reperiri.

Sub aqua terra similis reperitur constitutio.

*Profunditas
maris cur
tenebrico-
sissima.*

fundissimorumque montium structuram. *Theod.* Video, & admiror, nec unquam in animum meum inducere potuissem, ut tantam Oceani profunditatem crederem; neque enim ullum solaris lucis vestigium in hac caliginis abyſſo comperio; & si tu, mi *Cosmiel*, lumine tuo illud haud illustrasses, prorsus mihi veluti in *Cymmeriis* quibusdam tenebris vagabundo pereundum foret. Et unde hoc? *Cosmiel.* Scias *Theodidacte*, radios solares aliquosque tantum mare pervadere; sed in profundioribus hisce locis, ob constipatarum partium intermediarum densitatem, nulla tantæ lucis efficacia est, quæ corpulentam opacitatem penetrare aut superare queat. *Theodidactus.* Unde itaque in tanta caligine marinæ sobolis progenies in necessariarum rerum conquirendo comœatu vivat, scire cupiam.

Lux submarina qualis.

Cosmiel. Magno huic incommodo naturæ benignitas affatim providit. Respice in subjectam nobis obviamque planitiem; aspice saxorum rimas, fissurasque. *Theodidactus.* Quidnam hoc prodigii? innumeros astrorum lucidissimorum exercitus ego video; ignem quoque cerno mobilem; forsan fatuus est? forsan subterranei ignis expiratio? sed & scopulorum rimas undique amplissimam lucem profundere observo. Dic, rogo, *Cosmiel*, quid tanta lucis multitudo sibi velit. *Cosmiel.* Lucet istæ nec ignis elementaris, nec fatuus, nec subterraneus ullo modo censeri debet. Quomodo enim hi ignes ingentibus aquarum acervis tumulati vivere valeant, nemo est, qui capere possit. *Theodidactus.* Quid ergo, obsecro, rei est? *Cosmiel.* Lucet, quas vides, sunt omnis generis conchilia, ostreaea, crustacea, cæteraque fundo adhærescentia, & lumine indiga animalia; quæ uti ob naturæ suæ imbecillitatem ad saxa & fundum maris natura religavit, ita quoque, ne in necessariis operationibus lucis defectu perirent, divina sapientia lucem illis nativam unâ cum calore concreavit, cujus veluti benigno fomento conservarentur, & ad fundum maris, cœu lucernæ quædam, Opificis Mentis industriâ constitutæ sunt, ut reliquis quoque piscibus tum contra omnia illisionis pericula, tum ad necessarij alimenti acquisitionem prælucere. Neque ideo putes ve-

*Animalia
quædam lu-
cem innata
tam habent.*

lim,

lim, ostreorum, exanguium, crustaceorumque genus oculis
 more aliorum animantium instructa esse, hæc enim in imper-
 fectis hujusmodi, veriùs Ichthyophytis, paucis exceptis, non ex-
 tant, sed luce illâ concreatâ, tum ad aliis prælucendum, tum
 ad nativi caloris robur conservandum gaudent. Quam verò
 ex montium parietibus lucem emicare conspicias, isti sunt ver-
 mes vaginâ inclusi, quos dactylos vocant, in anguillarum for-
 mam saxorum in rimis stabulantes; & lucem pariter concrea-
 tam habent. Immo dico tibi quid ampliùs; vix ullum piscium
 genus est, quod non hujusmodi luce sibi innatâ turgeat: adeo-
 que iis necessària est, ut sine illa in caliginoso æquoris gurgite
 vitam sustinere non possint, quemadmodum suprâ quoque,
 cùm Balænam inspiceremus, fusè ostendi. *Theodidactus*. Sed quo-
 nam modo illa sese lux habet? *Cosmiel*. Vidistin' cicindelas?
 five vermiculos illos alatos, qui æstivi temporis noctibus instar
 scintillarum oculos itinerantium feriunt, & Lampyrides vo-
 cantur? *Theodidactus*. Vidi sæpe sæpius. *Cosmiel*. Quemad-
 modum igitur illæ innatam sibi lucem ad operationes ritè exe-
 quendas à natura adeptæ sunt, ita & marina animalia. Vidistin'
 unquam quercus putridas, quantoperè noctu radiant? & haud
 secus ac lucernæ quæpiam in obscuris sylvarum recessibus
 ceu viarum indices cuncta illuminent? Comperistin' unquam
 scintillantes nonnullorum animalium, eorum præsertim,
 quæ nocturnis venationibus vitam sustentant, oculos? *Theo-
 didactus*. Vidi, & observavi id sæpius in felium, & noctua-
 rum oculis. *Cosmiel*. Si itaque terrestribus rebus ad usum ne-
 cessarium hujusmodi lucem divina sapientia inesse voluit, quan-
 tò magis marinis? Sed nunc ad fundi marini incolas oculos
 animumque convertamus. Vide Theodidacte, & diligenter
 examina inexplicabilem rerum varietatem, naturæ beneficio
 in hujusmodi tractibus constitutam. *Theodidactus*. Tota hæc,
 quam video, planities fundi non mihi pratum, sed vivum
 quoddam peripetasma incredibili concharum margaritarum-
 que varietate & splendore, veluti lapidibus pretiosis contex-

*Conchilia,
 & alia hu-
 jusmodi
 animalium
 genera, ocu-
 lis carent.
 Vermes ma-
 rini, seu Da-
 ctyle, in
 montium
 fissuris.*

*Aquatili-
 bus quibus-
 dam lucem
 esse ad in-
 star cicin-
 delarum.*

*Quercus pu-
 trida noctu
 lucent.*

Conchylio-
rum vario-
rum descri-
ptio.

Origo Con-
chyliorum.

In conchy-
liis qua va-
riatione natu-
ra supplet
defectum vi-
sus & den-
tium.

tum videtur. O quanta conchyliorum specie differentium va-
rietas! quàm affabrè in iis natura ludit! quot colorum differen-
tias imbuat! quanta & quàm exoticâ figurarum discrepantium
sculpturâ expressit! Video nonnulla (uti ea quoque describit
Author historiae naturalis) convexa, plana, concava; quaedam
in Lunæ morem falcata, aut in orbem circumacta, aliqua di-
midio orbe cæsa, in dorsum protuberantia, levore quodam
splendidissimo perpolita; alia veluti dentibus quibusdam in-
terstincta; alia striarum multiplici ductu miro artificio adum-
brata; non desunt, quæ muricatim intorta, margine in mucro-
nem cuneatum foris offuso, intus replicato, jam distinctione
virgulata, crispa; modò in formam cancellorum, imbricum,
pectinumque undulatâ superficie exporrecta; alia in unda-
rum fluctuantium morem expressa, & cancellatim reticulata,
nunc obliqua, jam in rectum expansa, densata, porrecta, sinu-
ata, & ad buccinæ morem repanda. Et undenam tanta, mi Co-
smiel, rerum diversitas? *Cosmiel.* Illa omnia, quantumvis innu-
meris speciebus differentia, ex invisibili illo & universali natu-
ræ semine, quod Oceano potissimum dominatur, formarum
diversitatem sortiuntur; siquidem ex aquæ particula viscosiori
& tenuiori caro conchyliorum nascitur, ex parte verò cras-
siori & salis copiâ referta conchæ viventi ipsa domus constitui-
tur in lapideam molem indurata; nam sal ex se & sua natu-
ra duram firmamque omnibus præbet consistentiam, plastica
verò feminis vis illas pro combinatæ materiæ dispositione in
innumeras efformat figuras; colorum verò varietas hanc
suam ex diversa sulphuris albi rubrique, quo marè refertum
est, mixtura originem trahit: vivuntque ex eodem, ex quo or-
tum duxerunt, alimento elementoque, quamvis nonnulla quo-
que pisciculos, vermiculos, cateramque minutiolem maris so-
bolem in suum trahant nutrimentum. *Theodidactus.* Quomodo id
fieri potest, cum visu & dentibus careant. *Cosmiel.* Natura uti sa-
gacissima est, ita & iis quoque de necessariis ad vivendum sub-
sidiis mirum in modum providit. Visus enim defectum sensu
perfectissimo tactus supplevit; dentes verò ejus, quibus præ-
dam

dam sibi venatur, est ipsa aperibilis conchæ structura, quâ, dum voluntario animalis motu nunc clauditur, nunc aperitur, fit, ut animalcula iis vicina simul ac hiantibus conchæ labris sese insinuaverint, astutus intus latens piscator prædam præsentiens mox clausis, labris in escam indito sibi instinctu eandem conservet. *Theodid.* Reperio hîc inter alia Tritonias buccinas, purpureo liquore refertas. *Cosmiel.* Illæ sunt murices, & purpuræ, <sup>Muricis ori-
go & usus.</sup> nullo non ævo celeberrimæ, unicum Regum atque Imperatorum ornamentum: harum enim naturali liquore panni illi tinguntur, quos tantopere inquit ambitque Principum Majestas, ortumque habet ex purissimo sulphure rubeo, tincto spiritu cynabrii, quod in centro virtutis spermaticæ horum piscium delitescit, & naturali hepatis facultate concoctivâ, unâ cum dicto sulphure, in hunc, quem vides, convertitur liquorem. *Theodidactus.* Ecce linguam purpuræ sive muricis acutissimam, quam exerit; habentne hæc animalia linguam, aut reliqua membra distincta? *Cosmiel.* Membra distincta non habent, sed simile quid membris cæterorum animalium. Hinc quam tu linguam dicis, lingua propriè non est, sed spina quædam ossæa, acuta, & dura, quâ cæteras sibi vicinas conchas, veluti cuneo quodam aperit, apertas ex fugit, pisciculos quoque vicinos eâ transfixos intra se trahit. *Theod.* Ergo os habent, & stomachum? *Cosmiel.* Dixi tibi; simile quid eas habere, meatus videlicet, intra quos nutrimentum attractum deponant, veluti in stomachum quendam à natura ipsis constitutum. Deposita verò calore nativo in propriam substantiam convertunt; sunt enim, quot <sup>Conchyliis
carnea massa
& animata.</sup> quot hîc contemplaris, conchyliorum genera, nihil aliud, nisi carneæ quædam massæ animatæ, quæ tamen si indiscreto membrorum situ à natura disposita sint, acutissimo tamen tactus sensu pollent, neque generant aliorum piscium more, sed universali naturæ, & peculiari maris semine, uti dixi, pro diversitate dispositionis materiæ generantur, & ex utroque sensibili & insensibili alimento vivunt. Quæ verò conchyliis hisce scopulis nativâ sede & immutabili adherere vides, illa Ichthyophyta veriùs, quàm animalia perfecta dicenda sunt, & Zoophytis adnumerantur, vitamque merent ex communis naturæ semine, intra petrarum faxorum-

saxorumque foramina digesto concoctoque, ejusdemque fuctu vivunt. Hujus quoque generis sunt spongiæ marinæ, similiaque imperfectæ naturæ, mediæque inter plantas & animalia lchtyophyta.

CAPUT II.

Exploratur maris fundus, & communicatio marium cum Oceano.

Cosmiel. Agedum Theodidacte, visis jam vegetantis sentientisque naturæ proprietatibus, nihil porro restat, nisi ut te prius in ipsâ subterranei mundi vestibula, qui Oceani mariumque fundus est, introducam, ut ex his demum, veluti per ingentis immensique palatii portas & ostia ad interiora Geocosmi adyta penetrare possis. *Theodidactus.* Torum tuæ me submitto dispositioni; novi enim, nihil mihi sinistra accidere posse, si tu, naturæ dominator, semper mihi præsto fueris, potenti que dexteræ tuæ auxilio me servum tuæ fidei commissum fulciveris. *Cosmiel.* Maeste animo, inexhaustos tandem Oceani fundos penetremus. *Theodidactus.* Ergo nec dum fundum attigimus? quid ergo, pratum illud, in quo tanto nos tempore detinuimus, fuit, nisi fundus maris? *Cosmiel.* Falleris, pratum enim, quod spectasti, intimus maris fundus non fuit, sed suprema ingentis scopuli planities? quare pergamus. *Theodidactus.* O mi Cosmiel, quo me Euro velociori motu ducis? jam enim verò cum Jona Propheta clamare possum, *Montium fundamenta cooperuerunt me, veltes terra concluderunt me:* obsecro te, ubinam locorum jam sumus? vel cuinam externæ superficiè loco tractus hic, in quo me constitutum video, respondet? *Cosmiel.* In maris Athalantici fundo hæremus. *Theodid.* Quo dicto, ingens mox lumen exortum, an à Cosmiele immediatè, an ab extrinseco quodam lumine ab ipso constitutum, nescio, illuxit, quo fundus maris mirum in modum illuminabatur. *Cosmiel.*

*Fundus
maris Athalantici.*

Cosmiel. Jam contemplare, Theodidacte, in hisce inferioris mundi corporibus naturæ Majestatem. Hoc loco nullum animal, ob continuam horrendamque vorticum voraginumque vehementiam, sine ultimo exitii periculo commorari potest.

Theodidactus. Quid sibi volunt hæ submarinæ in immensam longitudinem montium substructiones? quid ingens aquæ fulgentis calor & æstus? quid immensæ voragine, quibus fundum ubique pertusum video?

Cosmiel. Hi quos vides asperos & tortuosos montium tractus, innumeris scopulis, planiciebus, vallibus submarinis distensos, substructiones sunt ingentis cujusdam insulæ, sive culturam spectes, sive rerum omnium ubertatem, olim omnium beatissimæ, quæ tamen successu temporis ex vehementibus terræ motibus concussis fornicibus, columnisque montium, unâ cum hominibus lapsa submersaque, hujus, quam vides, ruinæ vestigia reliquit; terræ verò motus ex magno Vulcani cratere, huic subjecto originem traxit; cujus quidem aperta signa sunt, caloris & æstus, quem mirabaris, vehementia, cui in hunc usque diem insulæ, quas Terceras vocant,

Montium tractus sub mari quid figent.

Terra motus origo.

ex veteri ruina superstites, subjectæ, nullo non tempore ingentia detrimenta expertæ sunt; voragine verò, quas vides, sunt illi aquiductus, & canales, in cæca alicubi montium viscera aquam Oceani exonerantes, de quibus postea fusiùs tecum agam.

In sula Tercera ex terra motu superstites.

Theodidactus. Ecce novos semper & novos vortices & voragine: ingentesque fundi hiatus; quorum nonnullos majoris capacitatis, quàm vel ipsos crateres Vesuvii aut Ætnæ olim à me dimensos deprehendo. Et quonam aquas immensi hujus Oceani deportant?

Vortices immensi quorum aquam derivens.

Cosmiel. Ecce, jam Americæ insulis, atque aded ipsi continenti vicini sumus. Nonnulli itaque dictorum canalium intra insularum circumjacentium montes, quidam intra Americæ vastissima montium receptacula, ad fluviorum lacuumque originem constituendam per immensas subterraneas anfractuosasque ambages derivantur.

Oceanum Atlanti- cum canalibus abundare.

Theodidactus. Sûntne plures hujusmodi hiatus, & canalium hisce similia orificia? *Cosmiel.* Plura omnino sunt, & majora per totum hunc Oceani tractum à natura disposita, Nosti, Theo-

Flumina
quædam
America
ex Atlan-
tico mari
orta per
meandros
tandem in
montibus
effluunt.

Salsedinem
quomodo
mare in
montibus
deperdat.

Oceani
Australis
cum Atlan-
tico com-
municatio.

Subterra-
nei meatus
structura &
descriptio.

didacte, ex Geographica disciplina, vastissima fluminum maria, cujusmodi in America sunt Flumen Amazonum, Maragnon, Flumen S. Januarii, Laurentii, aliaque innumera universam Americæ faciem rigantia; quæ quidem non aliam, nisi ex hoc vel Occiduo, vel Ortivo Oceano aquarum, per occultos horum hiatus cæcosque voraginum mæandros in montium viscera deductarum originem sortiuntur. Ad flumina itaque ingentia constituenda, ingens aquarum transfusarum, vis necessaria est. *Theodidactus.* Sed quomodo mare, cum falsum sit, nativam suam salsedinem, intra montes delatum ita subito deponit. *Cosmiel.* Nolle debes, terrestrium partium naturam, ita constitutam esse, ut mox ac aqua per eas colatu quodam transierit, illæ naturali attractu salem aquis insitum, in se attractum, in necessarium debitumque sibi alimentum, sine quo nullæ in terra generationes fieri possent, derivent. Et hoc pacto aquæ marinæ, salsedine suâ exutæ, exsuctæque, in dulcem saporem convertuntur. Sed hæc alibi copiosè tibi ad Hydriele exposita sunt. *Theodidactus.* Nodum omnem difficultatis solvisti, & ego experientis convictus in aqua marina per arenam, argillam, cretamque colata, verissima quæ dixisti comperi; præsertim si calida, uti in montibus per subterraneos ignes fit, colata, dictas materias transeat. Sed ò *Cosmiel*, quàm ingentem portam hîc apertam video! quàm immensum intra montium fauces hiatus intuecr! *Cosmiel.* Ne mireris; hic enim est magnus ille subterraneus meatus, quo Oceanus Atlanticus Australi Oceano, occulto quodam conjugio maritatur: qui nobis modò transeundus est, ut utriusque Oceani abditam & nunquam visam constitutionem exactiùs contempleris. *Theodidactus.* O quanta & quàm mirifica structura! quàm horrendis rupibus omnia rigent! quanta hiatus orificia panduntur! quantum canalis modò coarctatur, modò in immensum dilatatur! ut jure Subterraneum Pelagus dici possit: quàm fornices alti, quantâ lapidum varietate contexti, omnia tamen asperâ, solidâ, firmâque compage connexa, ferè æterni laboris opus. O mi *Cosmiel*, forsan Isthmum inter Panamam, & Nombre de

Dios constitutum transimus. *Cosmiel*, Ita est, Mare liqui-
dem Australe Boreali hoc ponte Isthmico determinatur. *Theo-* Mare Au-
strale
Isthmus s. p.
minat.
didactus. Et quando tandem finis horum mirabilium? *Cosmiel*.
Jam jam finem attigimus; respice oppositam priori Australis
Oceanij portam hanc subaqueam. *Theodid*, Non portam video,
sed multorum milliarium hiatus intra montem excavatum,
Sed, ô *Cosmiel*, éstne possibile, Oceanos & Maria subterraneam
communicationem habere? *Cosmiel*. Quid dubitas, fili, rem
ita se habere, uti modò in hoc, ita paulò post in multis aliis
spectabis. *Theodidactus*. O magnalia DEI! O ineffabilem
Opificis mentis sapientiam! O quàm pauca, non dicam coele-
stium rerum, sed & hujus sensibilis Geocosmi, quem pedibus
calcamus, quem quotidie oculis evolvimus, mysteria humani
intellectus caducitas novit! Sed pergamus. Et ecce, per in-
numeros monstrosorum piscium exercitus transeuntes, juxta
innumeras variarum insularum substructiones, inexplicabili
naviculæ motu delati, ubique Oceani fundum innumeris
passim hiatibus, canaliumque orificiis pertusum, sub-aqueis
nunc montibus, scopulis, planitiebus, nunc vallibus in immen-
sum exporrectis refertum offendimus; donec tandem ad In-
sularum Philippinarum submarinum Archipelagum delatè,
intra canalem quendam in Australem polum vergentem,
defleximus. Hic ego summâ curiositate exæstuans cogno-
scendi incognitarum Australis terræ regionum situm, sic du-
cem meum affatus sum. O mi *Cosmiel*, si inveni gratiam in
oculis tuis, duc, rogo, servum tuum aliquantulum in extimam
maris superficiem, tum liberiori aurâ fruendi gratiâ, tum ad
regionum, si quæ sunt, Australium in hunc usque diem laten-
tium situm explorandum. *Cosmiel*. Fiat, uti postulasti. *Theodi-*
dactus. Et ecce, in patentissimo pelago me constitutum reperi.
O mi *Cosmiel*, quantopere mihi consueta auræ liberioris lim-
piditate & dulcedine gaudeo! reviviscit sanè spiritus meus
prodigiosarum rerum spectaculis penè exanimatus, ad coele-
stis hujus lucis intuitum. Sed ecce continentem ego video in-
gentibus montibus cinctam. Quanam, rogo, hæc regio est?

Terra incognita confusio.

quodnam ei nomen? *Cosmiel.* Illa est terra illa incognita, quam australem vocant. *Theodidactus.* Sùntne in ea homines? èstne ferax, & ampla? *Cosmiel.* Tota, quanta hominibus est habitata, feracissima insuper, & animantibus omnis generis cultissima, & continuo tractu intra Zonæ temperatæ limites distensa, longitudine Europæ & Asiæ haudquaquam cedit. *Theodidactus.* Quam, rogo, religionem hujus terræ incolæ profitentur? *Cosmiel.* Nonnulli Solem, Lunam, Stellas adorant; quidam nullius religionis sunt. Omnes veræ fidei, quæ est in Christum Servatorem tuum, & Dominum nostrum, expertes. *Theodidactus.* Et cur Deus benignissimus nullos Apostolos ad eos à

Judicia Dei impercrabilia.

tanta cæcitate liberandos mandat? *Cosmiel.* Uti Dei judicia sunt abyssus multa, neque quisquam Angelorum aut hominum est, qui Divini consilii Sacramenta penetrare possit; ita præsumptione & temeritate non careret, illa curiosius velle scrutari. Veniet tempus, quo Deus eorum misertus mittat, qui Christum iis annuncient, & communi ovili associant, Apostolos, & forsitan intra breve tempus illis cœlestis luminis gratia affulgebit. Sed nunc hæc de terra australi incognita sufficiant; pergamus. *Theodidactus.* O *Cosmiel*, jam rursus ingenti mari me expositum video. Et quodnam, rogo, illud? *Cosmiel.* Hoc est mare illud intra frigidam Australis poli Zonam constitutum, à nemine mortalium hucusque perlustratum. *Theodidactus.* Verè sub Zona frigida me positum reperio: nisi enim tu mihi succurreris, frigore mihi pereundum esse video. Quid, rogo, sibi concitatissimus maris in nos cum impetu irruens fluxus? nihil enim in cæteris maribus simile & magis formidandum me vidisse memini, videmur enim ingentibus fluctuum montibus non tantùm obrui; & hunc æstum perpetuò ferè experior, ut proinde minimè eum ex suborta quadam tempestate, aut ventorum impetu adeò vehementem furiosumque esse putem. Sed magnum hîc mysterium latere video. *Cosmiel.* Rectè judicasti; hoc enim est, quod suprâ tibi manifestabam, mysterium, de Oceani sub polo Boreo absorptione, ejusdemque sub opposita illi hoc Australi polo regurgitatione

Mare Australe ad polulum frigidissimum.

Maris Australis regurgitatio.

Hic

Hic enim ex subterraneo suo aquæ ductu, aquæ inexplicabili
vehementiâ & impetu revomuntur, ut denuo perfecta pericy- *Mare ad po-*
clofi illuc refluant, ubi absorptæ fuerint. Scias verò, hunc *los inaccess-*
locum hucusque mansisse inaccessum, cum nemo inventus sit, *sum.*
qui impetum hujus maris frangere, & quasi vi superare va-
luerit, sed omnes, quotquot inconsultius hæc loca vel adierunt,
vel ventorum ad ea vi delati fuerunt, inevitabilibus fluctuum
turbinibus & Euripis miserè perierunt. *Theodidactus.* O quàm
inaudita mihi narras! quàm nullis unquam mortalium oculis
visâ demonstras! *Cosmiel.* Video te, Theodidacte, totum *Calor in*
frigoris vehementiâ trementem tantum non emori: quare ad *fundo ma-*
derelictam stationem revertamur. *Theodid.* Placet. O quàm *ris.*
calidam repetitam stationem sentio. Non est dubium, quin
fundus hic alicujus subterranei ignis spiraculis urgeatur. *Cos-*
miel. Rectè dicis. Sed progrediamur, grandis enim tibi re-
stat via. *Theodidactus.* Quidnam illud est? Video enim fun-
dum maris, adeoque totam aquarum ei incumbentium molem,
vehementi nescio quo motu concuti. *Cosmiel.* Istæ sunt illæ *Mare ob*
subterranei caloris expirationes, de quibus paulò antè loque- *ignium sub-*
baris, quæ uti vehementium spirituum copiâ turgent, ita mi- *terraneo-*
rum in modum, dum violentam irruptionem moliantur, aquas *rum exbala-*
perturbant, superficiem maris, veluti in cacabi morem bul- *tiones flu-*
lientis pelagi, in sævissimas tempestates concitant, quin vel *tuas.*
aërem liberiores nacti ventos impetuosissimos cum extremo
navigantium periculo efficiunt. *Theodidactus.* Omnia ritè
cepi. Sed quis ille suavissimus odor, qui tantopere odoratum
meum afficit? *Cosmiel.* Scias, te jam intra Moluccas constitu-
tum, in quibus ingens aromatum copia quotannis provenit.
Vides hic ambrae grysiæ ubertatem? Vides Cariophyllorum,
acervos? Sentisne Cynnami, nucis myristicæ, piperis, alio-
rum aromatum odorem? *Theodidactus.* Sentio, & miror, in-
tra aquam quoque hujusmodi odores sensorium organum af-
ficere posse. O quot vortices, quot hiatus, quot æstuantium
aerarum fluxus & refluxus, inter harum insularum angiportus,
uti & per totum hunc Indicum Oceanum intueor? *Cosmiel.*

Canalis, quo
mare Indi-
cum com-
municat
cum mari
Caspio.

Omnes hi vortices canalium epistomia sunt, qui intra Imai, Caucasi, & Parapanisi concatenatorum montium viscera in constituta ipsius à natura receptacula, ad Gangis, Indi, Hydaspis, cæterorumque innumerorum fluminum ortum, Oceanium humorem perpetuâ quadam circulatione deponunt; quod qua ratione fiat, jam supra audisti. *Theodid.* Ecce nova porta non absimilis ei, quam in Oceano Australi reperimus; quid rogo ea indicat? *Cosmiel.* Hic introitus est subterranei ingentis longitudinis Mæandri. Agedum magno animo sis Theodidacte; hic nobis modò transeundus est, & tunc tibi, ubi, & in quonam mari terminum suæ exonerationis inveniat, aperiam. *Theodidactus.* O quàm in tortuosum me labyrinthum ducis! in quàm vasta terrarum spatia me trahis! quanta lateralium meatuum multitudo & vastitas! heu quàm horrendas ingentium aquarum Catadupas audio! hîc non lacus, non planities, non flumina desunt; prata quoque video virenti gramine vestita, regnum jam Subterraneum ingressi videmur. *Cosmiel.* Minimè hoc tibi persuadeas velim; est enim hic canalis singulari naturæ artificio intra terræ viscera ad communicationem aquarum excavatus. *Theodidactus.* Et quando tandem hujus transitus finis? *Cosmiel.* Ecce jam finem attigimus. Ecce, naviculam in altum eduçam, ut novi aëris haustu reficiaris. Respice modò. *Theodid.* In mari patentissimo me reperio, altissimos tamen montes è regione aspicio: quonam, rogo, terrarum, loco subsistimus? *Cosmiel.* In mari Caspio commoramur, quod per eum, quem transisti, canalem cum mari Indico occulta aquarum commercia exercet. *Theodidactus.* O quàm aberrant Geographi, qui hoc mare lacum appellant, eò quòd omni exitu carere videatur. Ego verò jam apertè comperio, nullum esse mare, quod cum Oceano per subterraneos immensæ magnitudinis canales ei, quem transivimus, haud dissimiles non continuetur. *Cosmiel.* Rectè judicasti. Sed ut hæc omnia tibi luculentiùs pateant, ad deferram stationem revertamur. *Theodidactus.* O quàm scopulosum hujus maris fundum video! quanto subterranei ignis calore astuantem; quàm miris con-

Maris Caspiis constitutio.

trariorum

trariorum fluctuum agitationibus scævientem? Euripos innumeros hinc à natura constitutos video; & unde hoc? *Cosmiel.* Quia id ex omnibus partibus circumstitis maribus, & montium hydrophylaciis per subterraneos canales communicat, quæ cum contrariis fluctibus ei inferuntur; inde hoc æstu, his Euripis, hisce ingentium fluctuum globis illud agitari, nihil mirum est. Accedit fluctuum ad conclusa undique littora illidentium reverberatio, quâ mare quasi in perpetuos circulos agitur. *Theodidactus.* Sed quodnam novum hoc orificium intra montium substructiones sese nobis exhibet? *Cosmiel.* Transeamus illud, & exitus dabit rei veritatem. *Theodidactus.* Canalem non impari priori ingredi videmur; sed rogo te, ne sistamus; unum enim vidisse sufficiat, cum natura ad eandem amussim omnia metiatur. *Cosmiel.* Jam terminum attingimus; ecce, in superficie maris Euxini constitutus es. *Theodidactus.* Fieri ne potest, quod asseris? Ergone mare Caspium cum mari Euxino miscetur? *Cosmiel.* Omnino, & per hunc quidem, quem transisti, fornicem subterraneum, qui supra se ingentem Caucasum, & omnem Colchidis regionem, quam hodiernâ die Georgiam & Megreliam vocant, sustinet. Sed inferiorem stationem postliminio repetamus. *Theodidactus.* Non minùs impetuosum hoc Euxinum, quàm Caspium mare reperio, scopulis innumeris, & profundissimis abyssis refertum. Quanta porrò piscium diversitas & multitudo? Sed dic, rogo, quid vehemens ille impetus aquarum è latere ruentium? *Cosmiel.* Hoc in loco sese Tanais, magnâ aquarum mole gravatus, exonerat. Hinc ille impetus. Sed progrediamur ulteriùs. *Theodidactus.* Ecce, novos æstus experior, prioribus non absimiles, luctantium aquarum. *Cosmiel.* Illi à Borysthene & Danubio, ingenti aquarum coacervatione sese in dictis locis deponentibus, efficiuntur. *Theodidactus.* Quid sibi angiportus ille, in quem transimus? *Cosmiel.* Jam Constantinopoli vicini. Propontidem attingimus, in Archipelagum iter facturi. *Theodidactus.* O quot æstus, quot Euripos, quot ne fundo fundos hoc in loco reperio! quot & quantas insularum vicinarum substructiones video! quot calidas

Mare Caspium cum mari Euxino communicat.

Borysthene & Danubio exonerantes se in mari magnos æstus excitant.

calidas expirationes sentio, luculenta subterranei ignis vestigia! *Cosmiel.* Veritatem tetigisti; ingens enim huic loco Vulcani culina subest, quæ continuis exhalationibus hoc mare oppidò infestum reddit. Sed de his paulò pòst. *Theodidactus.* Et quando mare Mediterraneum subibimus? *Cosmiel.* Jam in eo actu moraris. *Theodidactus.* Certè Naturam semper ad eandem normam omnia constituisse, ex tot hiatibus & Mæandris fundorum pelagi hujus sat superque constat. Sed quid ingens illa vorago, quam hîc intra montium fauces apertam video? *Cosmiel.* Hæc prope Ægyptum constituta est. Sed ut omnia tibi pateant, ea nobis subeunda est. *Theodidact.* Fac, quod beneplacitum fuerit in oculis tuis, Eheu! quàm horrenda rerum facies? quanti fornices? quàm incomposita structura? quantum falis, quantam bituminis copiam exsudent parietes? quæso festinemus, mi *Cosmiel*, siquidem mephytim ex cryptis exhalantem amplius sufferre non possum. *Cosmiel.* Factum est, quod petisti; eleva oculos tuos, & vide circumfitas regiones, jam in pelagi superficiem elatus. *Theodidactus.* Verè, ubi sim, ubi morer, nescio; flumen ingens nos introisse puto. Et quidnam sibi vult sanguineus aquæ color? *Cosmiel.* Scias, te jam in mari rubro constitutum esse; quod color aquarum sat superque demonstrat. Et eo quidem in loco, quem Moyses quondam unà cum populo Israëlítico divisit stupendo miraculo aquis sicco pede transivit. *Theodidactus.* Fierine potest, nos in mari rubro constitutos; & quomodo, & per quam viam in illud ingressi sumus? Somniõne, an vigiliis fallor? *Cosmiel.* Non falleris: per subterraneum enim meatum, in quo graveolentem illam mephytim sentiebas, in hoc pelagus ad subterraneam marium communicationem luculentiùs demonstrandam, id est, ex Mediterraneo in rubrum emerimus. *Theodidactus.* O quàm stupenda, eaque nova in natura rerum miracula experior! ecce ingentes hîc ex Corallinis fruticibus plantatas à natura sylvas reperio; sed & scopulorum intricatissimæ series me pænè attonitum reddunt. Sed ecce novum prodigium. Video hîc scopulum ingentem, omni ferramentorum genere onustum, & veluti

Mare rubrum.

Mira in mari rubro.

trabali-

trabalibus quibusdam clavis instrumenta ferrea affixa : quid rogo illud? *Cosmiel.* Hic est scopulus magneticus, (quippe magnetibus hoc mare refertum est) qui naufragæ ratis ferrarias merces ad se attractas, indissolubili arcanioris naturæ vinculo tenet. *Theod.* Heu, quot hiaticibus, & quot stupendis aperturis fundus scatet! *Cosmiel.* Hi omnes aquis per suos canales inter Æthiopiæ Arabiæque felicis montium vicinorum hydrophy-lacia deducendis ad originem fluminum à natura destinati sunt. Sed jam iter prosequamur. *Theodid.* Videor ex monte quodam in imam vallem descendere; quidnam hoc indicet, rogo explices. *Cosmiel.* Rubri maris alveus ea se ratione ad Oceani Indici fundum habet, quemadmodum superior montis alicujus planities ad longè latèque circumfusam vallem se habet. Unde non mireris, te descendere; ex monte enim subaqueo, ad subaqueam vallem deponeris. Jam in Oceano Indico versamur. *Theodid.* Heu *Cosmiel!* ecce novam monstrorum, marinorum urbam. O quàm sunt horrenda, quàm vasta, quàm insolenti corporis specie deformata! quantâ luce radiant, & in carbuncolorum capiti infertorum morem lucent! nonnullorum capita cirris innumeris intricata, quædam tumore totius corporis tantùm non fatiscunt, sunt, qui cornibus flumina aquarum profundere videntur. *Cosmiel.* Illæ varæ sunt Cetorum species, quorum naturam suprà tibi exposui. *Theodid.* Festinemus rogo, ut ex tot ac tantis scopulis, extot fundi voraginibus exeamus: sat enim jam novi, quid illa ex tua instructione sibi velint; revertamur per hunc Indicum Oceanum in Atlanticum, unde digressi sumus. *Cosmiel.* Compleantur vota tua. *Theodid.* Vix dixerat, & ecce, vehementissimo quodam fluxu in Boream ferimur; incipiunt horrenda mox sævire frigora, ego totis artubus contremiscere. O *Cosmiel,* ubinam locorum hæremus? Quid concitatissimus ille maris æstus versus Arctum, quo veluti rapidissimo flumine secundo vento ferri videmur? *Cosmiel.* Jam intra arcticum circulum constituti sumus, ubi Oceanus occultâ parturientis naturæ violentiâ absorbetur. Recordaris, ni fallor, quantam intra circulum ant-

Comparatio
albei maris
rubri cum
Oceano In-
dico.

Aquam sub
polo arctico
absorberis

arcticum undarum contra nos irruentium vehementiam experti sumus. Habes jam limpida horum effectuum causam. Oceanus enim perfectâ pericyclofi hoc loco absorptus, sub opposito polo revomitur. Unde sicuti illum invitâ naturâ adimus, ita in hunc secundo fluxu rapimur. *Theodid.* O quàm horrendas tempestates experior! quàm formidabiles ruentium aquarum strepitus percipio! diceres mundi machinam facipientem ruere. *Cosmiel.* Disce ex his admirandis naturæ operibus, Deum cognoscere, illum amare, illum æternum possidere. Sed jam satis est; lustravimus admirandam interioris Oceani Oeconomiam, occultas & abditas semitas lustravimus omnes, reciproca marium cum Oceano spectavimus commercia; monstrorum, & quidquid mirum Oceani viscera gignunt, intuiti sumus; restat modò id, qui unicus erat propositus nostri itineris scopus, relicto subterranei Mundi vestigio, ejus interiora penetrare, ineffabilem naturæ majestatem in omnibus contemplari, ibi initium facturi, ubi primùm natura sui motus exordia ponit.

CAPUT III.

Subterranei Mundi arcana explorantur.

C*osmiel.* Geocosmi structuram, mi Theodidaeste, non casu aut fortuitò ex limi confluxu coaluisse, sed ineffabili quodam Divinæ Sapientiæ opificio constitutam, ex iis, quæ paulò pòst tibi ostendam, patebit: ita ut non minorem in hac adornanda, quàm in Microcosmi fabrica construenda, industriam posuisse videatur. Agedum, mi Theodidaeste, ne formidandis, quæ intueberis, spectaculis terrearis; ego enim tecum sum, ego te ab omni aquarum violentia, ab omni aëris coinquinacione, ab omni ignium voracitate defendam. *Theodid.* O *Cosmiel*; ego, sicuti huius tam ardui & inauditi itineris author fuisti, ita illud ad desideratum finem te conducturum confido;

tuis enim in manibus constitutus sum, ad vitam & mortem, æquè promptus, dummodò tuo me subsidio non destituas. *Cosmiel.* Pergamus itaque in nomine Domini iter gloriosi & benedicti. Ecce per immensam hanc voraginem, in interiora terræ viscera penetrandum nobis est. *Theodidactus.* O *Cosmiel*, *Cosmiel*! circumdederunt me gemitus mortis, dolores inferni circumdederunt me. O quò me rapis? Circumvallarunt me fundamenta montium, aquæ operuerunt animam meam, intra abyssos cordis terræ conclusisti me. O ne me deseras! formidine enim tantum non morior. *Cosmiel.* Fateor, mi *Theodidacte*, nullum tam cordati animi virum esse, qui hujusmodi locorum horrorem sustinere queat; verum cum semper me tibi præsentem futurum pollicitus sim, quid times? quid angeris? quid trepidat cor tuum? an nescis coeli & terræ claves mihi concreditas esse? meo omnia subesse imperio an ignoras? Sed ne in posterum hisce immensæ caliginis terroribus concutiaris, & luculentius omnia naturæ arcana considerare possis, & ne frustra in tanta tenebrarum densitate constitutus, omnium rerum spectandarum fructu priveris; ecce, ego & medicus tuus ero, & illuminatrix lucerna. *Theodidactus.* Vix dixerat, dum ecce nescio quo nectareo liquore me imbuo, & tantâ luce vasta subterranearum cryptarum spatia illustravit, ut in aperto solis lumine constituti videremur. Quibus mox ita confortabar, ut in posterum nulla animum meum formidinis trepidatio perculerit. O *Cosmiel*, gratias tibi ago, pro tantis in me collatis beneficiis; jam enim verò te fidelissimum & ducem, & custodem experior; nec non veluti universæ naturæ præsidem eo quo possum humili mentis obsequio revereor. *Cosmiel.* Respice & lustra primum hoc naturæ vestibulum. *Theodid.* O quantos aquarum strepitus percipio! nihil Caspiæ, nihil Niliacæ Catadupæ in comparatione sunt, ad horrenda hæc & inaudita aquarum undique ruentium præcipitia; non fontes, non flumina, non lacus, sed ceu rupto fundo ac magnæ abyssi apertis claustris totum Oceanum effudisse videntur. *Cosmiel.* Rectè

Canalis magnus Boreo-Australis intra terram.

dicis ; hic enim est canalus ille abyssi magnæ , per quem perennis fit à polo Arctico ad Antarcticum totius Oceani circulatio.

Theod. O quàm immensæ altitudinis fornices ! ô quanta , quàm inexplicabilis hujus aquiductus laxitas ! certè nihil in superficie terræ huic simile reperiri posse existimo. Sed , ô *Cosmiel* , omnes pænè parietes in falem , nitrum , alumen , vitriolum , similiaque efflorescere video ; unde hoc ? *Cosmiel.* Horum parietum proprietates hæc est , ut omnem aquarum marinarum falsuginem ad se attractam in varia genera salium pro cujusvis loci natura convertant. *Theodid.* Sed quid , rogo , sibi vult calor ille , quem sentio ? *Cosmiel.* Ille provenit ex vicino Pyrophyllacio , quod , postquam perfectâ coctione aquam digessit , id , quod in sale volatilis est spiritus , intra intimas saxorum glebarumque fissuras exhalat ad universæ telluris fomentum , fœcunditatem , & condimentum. *Theodid.* O quàm ingens Mephytis nares meas excruciat ? Video hîc nescio quid coruscum , quod in immensum tractum se porrigit auro haud absimile ; quid defluxus ille humor , bitumini nigro & naphthæ haud dispar ? *Cosmiel.* Jam dixi , calor , quem sentis , rarefactam aquam in vapores spermaticâ virtute refertos exaltat , qui mox terrestribus glebis per rimas insinuat , ubi materiam terrestrem sulphuri producendo aptam repererint , ibi sulphur generant. Ubi in pingue & crassum lutum inciderint , ibi aut bitumen aut naphtham , aut alium oleaceum liquorem generant , Mephytis perceptæ causam. Sed hæc omnia inferiùs fusiùs declarabuntur. Jam enim primò hydrophyllacia , seu aquæ promos condos ; deinde pyrophyllacia , sive Vulcanias officinas ; demum aërophyllacia , seu subterrestris aëris reconditoria inspecturi sumus. Sic fiet , ut lusus naturæ in omnibus tibi clariùs innotescat. Progrediamur itaque in hoc torius telluris principali aquiductu. *Theodid.* Ingentem regionem ingredi videmur. O quot montes , quot maria , quot lacus , quot hiatus aquarum flumina vomentes video ? Jam veluti ex alto quodam monte in imam vallem devolvimur ; modò ex valle in celsos montes exaltamur. Jam , inter horrida præcipitia arctati ; modò ex angiportibus elapsi

Calor quid
terra con-
ducat.

Sulphur, bi-
tumen, &
naphtha,
unde.

Canalis Bo-
reo-Austra-
lis integræ
regioni si-
milis vide-
tur.

in late patentes planities ferimur. Nullibi recta nobis & plana via; sed tortuosæ ubique & aviæ semitæ; per horrenda scopulorum gurgustia devehimur; omnia tamen immensis aquarum molibus, formidabili cum murmure, strepitu incredibili, unâ junctis oppleta. Quis unquam credidisset, tantas aquarum coacervationes in subterraneum hunc aqui-ductum cadere posse? Rogo te, mi Cosmiel, ut & alterius mihi effectus causam exponas. Quatuor enim anni stationes, in hoc magno naturæ aqui-ductu experior; jam enim hyberno frigore quasi ob-riresco; modò verno quodam tepore recreor; modò æstus æstasque intolerabilis me cruciat, eâ sudoris vehementiâ, ut ejus ferendæ non sim par. *Cosmiel.* Ordine tibi singula pandam. Mirabaris ingentem aquarum copiam, & per innumeros hiatus ingentes aquarum eructationes: & meritò. Vidisti enim illud arcticæ voraginis præcipitium intra terræ viscera innumeris aliis aquarum defluxibus auctum insinuatumque. Si Niliacæ ruentium cum impetu aquarum Catadupæ accolas surditate feriant, quid futurum putas, si hîc alicubi homines ponerentur? illos haud dubiè non dicam obsurdituros, sed ne ad momentum quidem victuros arbitrarer, ubi Oceanus tanto aquarum pondere in ima terræ penetralia præcipitatur. Quod verò alios hiatus innumeros, qui continuis profluviis aquarum ingentem molem fundant, mireris; scias, hunc pariter esse Oceani humorem, qui per alias & alias voragines intra appropriatos canales insinuat, per hæc tandem ostia exitum invenit. Hinc fit, ut aquarum pondus iis in hoc aqui-ductu augmentatum, coacervationes aquarum canali inclusarum, pondere suo in antecedentia promoveat, atque hoc pacto præcedentium aquarum mole subsequentiæ aquarum congeries pressa, cum alium quàm per Antarcticum polum exitum non inveniat, eam illic per ingens voraginis ostium, quod vidisti, egerat; atque hoc pacto contingit perennis illa, de qua supra actum est, pericyclois. Neque putes velim aquam consistere alicubi posse sine continuato circulationis motu. *Theodid.* Certè

*Ruentium
aquarum
ingens stre-
pitus.*

*Aqua quali-
ter pressa se
evolvat per
polum Ar-
cticum.*

*Similitudo
ex sanguine
humano sese
per corpus
circulante.*

difficile captu est, quomodo, cum aqua subinde intra hunc aquiductum contra naturam constituta, ad altissimas editissimasque partes elevari debeat, qua virtute id faciat? *Cosmiel*, Nostin' quomodo intra corpus humanum sanguis, qui est in infima corporis parte, pede inquam, quomodo ille idem perpetuâ sui circulatione mox intra caput contra naturam ascendat, ac inde iterum in infimas partes relabatur. Vidistine unquam aquiductus, quam heteroclitâ lege, nunc ex imo in altum, nunc ex alto in imas valles, modò in dextram, modò in sinistram per plumbeos canales deducantur, neque unquam tamen aquam perpetuo fluxu in loca destinata deponere cessant. Idem accidit in hoc principali naturæ aquæ-ductu. *Theodidactus*. Optimè cepi ratiocinium tuum, illudque ex Hydrostaticis principiis satis comprobatum video. Sed jam perge reliqua mihi dubia solvere. *Cosmiel*. Nesciebas, cur differentes caloris gradus in hoc aquiductu, veluti ad quatuor anni stationes dispositas à natura constituti sint. Quare singulorum rationes tibi assigno. Canalis hic Geocosmi principalis eò naturæ intentione ordinatus est, ut totius telluris molem innumeris fibris, rimis, fissuris, hiatibus refertam naturæ illo semine, quod in aqueo elemento latere diximus, per subterrestrium calorem, ignium, qui in pyrophyllaciis hunc aquiductum circumdantibus perenni alimento fovetur, imbueret, & ad generationes mineralium, pro materialium obviarum dispositione excitaret. Semen verò hoc cum sine calore exeri non possêt, hinc tot naturæ ordinata sunt pyrophyllacia, quorum ope semen naturæ aqueo elemento insitum mirum in modum per differentes hoscæ caloris gradus digeritur, & concoquitur, corpusque acquirat producendis rebus consentaneum. Atque hoc pacto aqua cocta jam, digestoque semine foeta in vapores resoluta, sublimata, atque intra terræ fissuras fibrasque impulsâ, tum primum naturæ molimen ad innumerabilem rerum varietatem producendam orditur. Sed de hoc fusiùs tecum suo loco agam. *Theodidactus*. Sapienter ratiocinaris, nec quidquam, de quo in posterum dubitem, reperio. Sed quando tandem finem hujus aquæ-

aquæ-

aquæductus spectabimus? *Cosmiel.* Accelerabo gradum, ut ex intricatissimo hoc labyrintho quantocyus te educam. *Theodid.* Fiat. Cùm enim natura idem in omnibus semper operetur; partem hujus canalis præcipuam vidisse, totum vidisse sufficiat. Sed ô mi *Cosmiel*, quò inexplicabili aquarum impetu rapimur? in tartara descendere videmur. *Cosmiel.* Non descendis, sed ascendis violentiâ aquarum in altum raptus. Jam brevi finem spectabis. *Theodid.* Quid illa lux dubia sibi vult, quam intueor? *Cosmiel.* Jam solaris lux hiatum ingressâ affulget nobis. *Theodid.* Vix dixerat, cùm ecce navicula hiatum antarcticum egressâ, tantis aquarum turbinibus involvebatur, ut formidabilius quidquam non dicam humanus oculus spectare queat, sed ne humana quidem mens concipere valeat: Jam, mi *Cosmiel*, video luculenter, cur polus antarcticus mortalibus inaccessus sit. Quis enim hosce aquarum tumultus, quibus sese in omnes mundi partes per hunc hiatum cum inexplicabili impetu fundunt, superare queat? *Cosmiel.* Vidisti itaque, *Theodidacte*, aqueductum præcipuum, quem natura in Geocosmo, ob fines jam tibi expositos, sapienter disposuit. Nunc restat, ut particularium nonnullorum aqueductuum, hydrophylaciorumque constitutionem ostendam. *Theodidactus.* Exequere totum id, quod optimum fini meo futurum judicaveris. His dictis, per avia & devia ad ingentem me abyssum, seu hydrophylacium, constitutum reperi, cujus magnitudinem verbis exprimere vix liceat. Verbo, mare videbatur, in quod flumina tantæ vastitatis per ostia canalium evomebantur, ut Rhenus, Danubius, Rhodanus, Eridanus in comparatione eorum rivi viderentur. O *Cosmiel*, totus Oceanus meritò huc confluisse videtur; explica rogo prodigium, & mirum naturæ spectaculum. *Cosmiel.* Hæc est una ex principalibus abyssis terræ, à natura in terrestribus molis irrigationem deputata, habetque occultum quendam cum magno, quem vidisti, canali correspondentem: in eo enim aquas suas exonerat, ut aqua tandem per antarcticum hiatum exitum suum reperiat denuò huc circulanda. *Theodidactus.* Sed quisnam ille calor, qui tantâ me mole-

ftiâ afficit? *Cosmiel.* Est hic contiguum aliud huic magnitudine haud dispar pyrophyllacium. *Theodidactus.* O mi *Cosmiel*, regrediamur, æstu enim tantum non comburor; in aquæ ferventis lebetem me deposuisse videris. *Cosmiel.* Ne timeas: nihil enim tibi inde noxæ inferetur. Respice, & singula lustra, & si nonnulla tibi dubia occurrerint, confidenter illa propone, & pari tibi promptitudine ea dissolvam. *Theodidactus.* O quantos hic fumorum globos experior! quam in formam cribri percussum fornicem! & quidnam pelagus hoc subterraneum in tantos æstus exagitat? & quis tandem naturæ finis existit in tanta molientis naturæ negotiatione? *Cosmiel.* Scias *Theodidacte*, semen naturæ aquis mixtum ex Oceano in hanc abyssum per appropriatos, quos vidisti, canales eductum, hinc per pyrophyllacia, seu Vulcanias officinas, quæ ex omni parte hoc hydrophyllacium constipant, concoqui, digerique, & digestum per sublimationem in intima terræ latibula, cribrosumque fornicem ad generationes rerum pro terrenæ glebæ dispositione perficiendas evaporari. Atque hi sunt fumi illi, quos miraris, his Vulcaniæ officinæ subjectæ, quarum situm & positionem postea tibi ostendam; quæ uti perpetuo igne æstuant, ita aquas intra naturæ hæc hydrophyllacia compulsas suo calore coque-
re ac digerere in naturæ bonum non cessant. Suntque hujusmodi ignis & aquæ penuaria intra terræ viscera complura, adedò telluri necessaria, ut sine iis illa ne unicum quidem effectum producere, imò ne quidem subsistere possit. *Theodidactus.* Satis, mi *Cosmiel*, infima hujusmodi aquarum receptacula explorata sunt; quare nihil aliud modò restat, nisi ut, mihi quoque aëreas officinas, sive aërophyllacia demonstres, ut, quid in iis natura operetur, mihi innotescat. *Cosmiel.* Votis tuis omnibus modis obsecundabo. Notandum itaque, duplicis generis in hujus Geocosmi Oeconomia penuaria reperiri; nonnulla solo aëre plena, quædam mediâ parte aëre, & mediâ parte aquis conferta esse: in utraque te introducam, ut immensum naturæ apparatus luculentiùs intuearis. Ab aëris itaque officinis ordior. Ecce ostium meatus, quod nobis subeundum est,

Fumos ex
ignibus sub-
terraneis
evaporare.

Terra igni
destituta pe-
risset.

est. *Theodidactus*. O quàm mirum naturæ opus ? quid sibi exotici-
 cus ille & ingentis vastitatis meatus portendit ? *Cosmiel*. Videri
 quot & quibus latera undique & undique pertusa sint forami-
 nibus ? Audis, quomodo suis illis stillicidiis, & perenni rivulo-
 rum murmure perstreant ? alii æstuantissimos perpetuò ha-
 litus cum fremitu exspirent ? *Theodidactus*. Video, audio, & ad-
 miror. Neque in hoc subterraneo regno huic similem me vi-
 disse memini. Unde non capio, quare tu eum meatum dicas,
 qui subterraneæ regioni non incongruè comparari possit. Hic
 enim implexi scopulorum ordines, hic intercusantes aquarum
 rivi piscibus referti, hic planities uberrimo vestita gramine,
 hic parietes scopulosâ rupium scabritie, varias effundunt mine-
 raliū merces. Sed quidnam sibi vult insolitum modò frigus,
 quo panè obrigesco ? nunc caloris æstus, quo tantum non suffo-
 cor ? rogo te, ut abscondita singulorum mysteria mihi exponere
 ne graveris. *Cosmiel*. Hic est meatus ille Æolius, unus ex præcipuis
 Geocosmicanalibus, in quo spiritus, quos tum hydrophylacia,
 tum pyrophylacia illi supposita & circumfusa per cæcas terræ la-
 tebras diffundunt, naturæ semine foeti ulterius elaborantur, co-
 quantur, digerunturque, digesti verò per siphunculos illis à na-
 tura destinatos in intima terrarum latibula insinuati pro dispo-
 sitione materiæ glebaceæ, quam incurrunt, metallorum, mine-
 raliūque generationes moliuntur : & apertè id tot hiatus, fo-
 ramina, fissuræ, rimæ laterum, quibus circumdantur, indicant.
 Calor quoque frigusque alternâ vicissitudine opus naturæ sol-
 licitans hoc efficit, ut concentratum semen naturæ intra humi-
 do-frigidum calore superveniente dissolutum in loca destinata
 ad fines à natura intentos transigatur. *Theodidactus*. Sed quis
 ille validissimus, quem experior, ventus, tantæque vehementiæ,
 ut nec Ecnephiam, nec Cyrcium, neque Africum ei compara-
 ri posse putem ? *Cosmiel*. Hujusmodi venti sunt frequentissimi
 in subterraneo hoc regno, oriunturque ex lucta & præliis
 atrocissimis, quæ sibi invicem intra abdita hæc naturæ clau-
 stra ignis & aqua inferunt. Calor enim æstuans rarefactam
 aquam, quam alicubi intra montium receptacula incurrit, in

Aëris sub-
 terranei re-
 gio d'scri-
 bitur.

Ventorum
 Vehementis-
 simorum
 sub terra
 origo &
 causa.

summam tenuitatem deducit ; & quoniam attenuatus exitum non reperit, is conclusus coarctatusque inter hujusmodi gurgustia, quâ data porta ruit, eâque, quam experiris, vehementiâ sævit. *Theodidactus*. Dic, sodes, habetne hic ventus aliquem in natura rerum finem? *Cosmiel*. Imò maximum. Hoc enim est unicum vaporum jam semine naturæ imbutorum vehiculum, quo maximo impetu in abdita quævis terræ penuria dicti vapores transferuntur, difflanturque, ubi & ipsi aërio semine foeti, vaporique commixti, corpulentiam quandam ad variorum mixtorum productionem acquirunt. Accedit, quòd hi per cæcas terræ fibras insinuati, in pyrophyllaciis ignem languentem instimulent, & ad opera naturæ perficienda follium ad instar urgeant, sollicitentque. *Theodidactus*. Ecquidnam sibi vult ingens huic subterraneo meatui annexum naturæ conclave, cujus finem vix contueri liceat? Quanta aquarum ruentium murmura; Ecce amnis ingens, Pado non cedens. O quàm immensæ excessæque fornicum structuræ, haud dubiè in quingentorum passuum altitudinem sese erigentes. Quanta parietum ex scopulosa rupium coacervatione nexorum soliditas. Gigantes profectò hîc laborasse videntur; montibus impositos montes, & Pellion Ossæ video. Sed, quod mirum dictu, quid sibi tantus variarum materiarum confluxus? ecce hîc ubique ingens foetidi sulphuris copia; ibi naphtha, hitumen, petroleum perenni stillicidio, concavum sibi subjectum solum illimant; ibi montes integri salem, alumen, vitriolum sapiunt; ibi rupes talco, gypso, antimonio, auripigmento, arsenico, sandaracâ, & quidquid est mineralium, refertos video. Sed quidnam illa virgulta; quæ ex montium visceribus erumpunt? miroque splendore ramos foliaque cæruleo, viridi, rubro, candido colore explicant? Sed & hydrargyri ex rupibus deflui non paucos rivulos comperio; video quoque omnium harum rerum colluuiem in hujus immensi conclavis pavimento subsidere quidem, verùm cum id tanti materiam confluxûs temporis successu incapax sit, per occultos hiatus in quibus solum hoc pertusum intueor, in nescio quæ abdita naturæ cellaria deducitur. Dic, rogo, quid omnia

*Ingenia
flumina
sub terra.*

omnia ista sibi velint? *Cosmiel.* Hocce, quod vides, magnum naturæ promptuarium est, in quo calore subterraneo, mineralium femina coquuntur & digeruntur, pars verò jam digestionem subtilior in alia naturæ penuaria ad mineralium metallorumque omnis generis productionem elaborandam per fissuras rupium evolando derivatur; unde tot locum hunc hiatus referunt esse, non est, quod mireris; crassior verò & faculentior pars per soli hujus hiatus in phyrophyllacias seu Vulcanias officinas derivata, in ignis hypogæi pabulum cedit. *Theodidactus.* O miram opificis Mentis sapientiam! ô ineffabilem providentiam! Sed unde, rogo, hæc tanta rerum colluvies primam sui originem habet? *Cosmiel.* Jam dixi tibi superius, ex Oceano radicalem sui omnia habere originem; hic enim per suos canales, in occultos terræ sinus ejaculatus, cum sale, sulphure, & pinguedine naturali turgeat, ibi pro varia terrestrinum glebarum dispositione variam mixtorum mineralium sobolem generat, quæ proinde pyrophyllaciorum æstu per inaccessos caminos glebâ liquefactâ in fluxum urgetur, atque tandem hoc loco exonerata, ac magis magisque elaborata, per alios ac alios canales, aliis & aliis naturæ laboratoris usque ad superficiem terræ propagatur. *Theodidactus.* Explices, rogo, jam, quid sibi virgulta illa velint. *Cosmiel.* Scias, mi Theodidacte, quòd sicuti externa superficies suas easque innumeras vegetabilium species producit; Oceanus quoque suas, quemadmodum, dum fundum ejus explorarem, vidisti, vegetabiles merces exponit; ita & subterranea naturæ Æolia penuaria suas, cujusmodi jam intueris, plantas producit. Et nihil aliud sunt, quàm efflorescentiæ quædam mineralium specierum, diversorum potissimum salium, quæ sollicitante latentis subterranei ignis vi, omni humido superfluo exuta in truncos, ramos, folia diffunduntur; diffusæque loci naturâ frigidiusculâ in petrosæ substantiæ virgulta & germina indurescunt, cujusmodi innumera in aliis reconditoriis tibi monstrabo. *Theodidactus.* Sûntne plura hujusmodi Æolia naturæ ergasteria? *Cosmiel.* Quinimò plurima; hoc enim ordini naturæ erat quàm maximè consentaneum; sine his siquidem neque hydrophyla-

Crassa & faculenta mineralium pars est esse ignis.

Similia præducunt superficies terræ, Oceanus ac omnia regna subterranea.

Plurima esse ventorum receptacula.

*Aër quàm
necessarius
igni & aqua.*

cia, neque pyrophyllacia quidquam potuissent, cum hæc aërias subterranei Geocosmi regiones expriment. Quemadmodum enim ignis nihil potest sine aqua, hæc nihil sine igne, uterque nihil sine aëre; ita hujusmodi aëria reconditoria, sagacissimo naturæ consilio, ad totius naturæ bonum, mutuumque elementorum fomentum disposita esse scias. Verùm istiusmodi tibi unum è præcipuis loco omnium demonstrasse sufficiat. Restat jam, ut te ex imis abyssis ad vicinos terrenæ superficiei promos condos adducam, ut hoc pacto totius subterraneæ Oeconomix concatenatos labores luculentius perspicias. *Theod.* Uti nihil in natura rerum tantâ admiratione, quàm hujusmodi promos condos aqueo - aërios contemplatus sum; ita nihil votis meis acceptius accidere poterit, quàm te doctore & instructore singulorum rationes oculari demonstratione edoceri. Vix dixerat, dum ecce per occultos variosque telluris angiportus in vastissimum subterraneum lacum inexplicabilis vastitatis & altitudinis fornice obversum deventi sumus. *O Cosmiel*, quò terrarum me rapis? quid sit vult tanta aquarum colluvies? quid ingens undique ruentium aquarum strepitus murmurque horrendum? *Cosmiel.* Hydrophyllacium, quod intueris, situm suum habet intra montes immensos, quos nunc Caucasum, nunc Imaum veteres vocabant, in interiorem Asiam longè latèque exporrectos. Hic natura fluminum ingentium reconditoria & immensa cellaria universæ Asiæ & Indiæ rigandæ sufficientissima posuit. *Theodid.* Ergone sub Caucaso & Imao constituimur? *Cosmiel.* Ita est. *Theodidactus.* Jam mihi explices velim, undenam hæc cellaria tantam aquarum congeriem depromant? cum indefinenti fluxu, tantas tamque ingentium amnium moles egerant? *Cosmiel.* Ex Oceano Indico & Tartarico originem suam nanciscuntur. Ex quibus per complures sibi appropriatos aqueductus subterraneos perenni affluxu implentur. *Theodid.* Quomodo id fieri potest, cum reconditoria Oceano multò altiora sint? *Cosmiel.* Si, quæ suprâ ab Hydriele audisti, & à me multis argumentis confirmata percepisses, nulla tibi in modo apprehendendo difficultas superesset. Recordarisne, dum fundum maris

*Lacus sub
Caucaso, &
Imao, mon-
tibus.*

*Aquarum
ex Asia In-
diæque mō-
tibus fluen-
tium origo.*

maris exploraremus, ingentium voraginum, quas tantoperè admirabaris? *Theodidactus*. Recordor. *Cosmiel*. Illa nihil aliud erant, quàm aqui-ductuum in hujusmodi cellaria seu hydrophylacia per immensas subterrestrium sinuum ambages disposita orificia, per quæ aquarum moles perpetua Oceani æstus reciprocaione veluti per hydraulicos quosdam Syphones pressa expressaque, in hunc, quem vides, lacum subterraneum exoneratur. *Theodidactus*. Sufficitne unus aqui-ductus tantæ vastitatis lacui explendo? *Cosmiel*. Nequaquam, sed diversi sunt aqui-ductus, immenso locorum intervallo distiti, per quos Oceanus sese alternâ æstus vicissitudine exonerat, ne alicubi æstu cessante aquarum quoque affluxus in constituto hydrophylacio deficiat. Nonnulli enim in mari Indico, quidam in sinu Gangetico, alii in Orientali, in Tartarico alii Oceano, meatuum hydrogogorum principia fundant, optimâ sanè naturæ inventionione, ut quiescente æstu unius natura suam solaretur penuriam affluxu aliorum alternis officiis in Geocosmi conservationem conspirantium. Mirabaris paulò antè formidabiles ruentium aquarum Catadupas, quas jam ex diversis iisque immensis rupium subterrestrium hiatibus, arcuatim eructari vides? hæc sunt orificia meatuum hydragogorum, per quos Oceanus in diversis locis, per hujusmodi Epistomia in isthoc hydrophylacium se exonerat. Vides, quomodo alternâ eructatione, veluti per systolem & diastolem quandam, perennibus naturæ laboribus instent? *Theodid.* O Omnipotentis virtutis dexteram! quis est, qui opus manuum tuarum explicet? quis est ita linguâ calamoque disertus, qui ea etiam quàm studiosissimè affectatâ oratione sufficienter exponat? Sed ad institutum nostrum. Ubi jam sunt orificia fluminum, per quæ tanta aquarum moles in amnes effusa egeritur? *Cosmiel*. Hoc ut intelligas, fundus nobis lustrandus est. *Theodid.* Fiat. *Cosmiel*. Vides hosce hiatus, parvos, magnos, maximos, quibus tum fundum, tum latera pertusa spectas? *Theodidactus*. Cerno mirandam rerum faciem, & vorticibus horrendisque turbinibus omnia involuta reperio. *Cosmiel*. Majores sunt, per quos in amnes & lacus hoc penuarium

Multos in
variis locis
reperiri a-
qui-ductus.

Dei opera
ineffabilia.

Orificia flu-
minum in-
telligi ex
fundi con-
stitutione.

sele exonerat, parvi, qui per Syphones abditos in rivos innumeros aquas dispertiuntur, qui tamen ad unum omnes in aliquem ex majoribus omnibus v. g. in Indum, Gangem, Hydaspem, Oraxin, aliosque longis ambagibus pro terrestrium montium dispositione corrivantur, atque hoc pacto dicta flumina, ingenti aquarum pondere aggravata, tandem post immensas terrarum oras, quas foecundo profluvio irrorarunt, fonti, ex quo profluxerunt, redduntur: atque adeò idem hìc contingit, quod in fontibus humanâ industriâ constitutis, in quibus fons nunquam exuberat, nec decrescit, cùm tantum semper ex canalibus affundatur aquæ, quantum effluit. Est autem & aliud occultum naturæ machinamentum, quo aquæ intra canales hydrogogos ex Oceano derivatos mirum in modum sollicitantur; atque ita sese habet. Cùm hujusmodi hydrophylaciis nullum cum externo aëre commercium intercedat, certum est, deficientibus canalibus hydrogogis & defluentibus reconditorii aquis vacuum tantoperè naturæ contrarium necessariò intervenire debere. Ne itaque tantum naturæ vitium admittatur, aquæ in amnes defluentes aërem intus contentum unà secum trahunt; aër tractus aliud corpus in abeuntis locum substituturus trahit aquas videlicet in hydrogogis canalibus constitutas, atque hoc modo ex unione illa, & necessariò corporum nexu, ne alicubi dissolutio continui fiat, nascitur perennis illa aquarum ex Oceano, & iterum in Oceanum intra terræ viscera pericyclosis, seu circulatio. Hac eadem ratione lacus in altissimis montium cacuminibus nascuntur, quæ mox, quantum se exonerant, tantum aquarum de novo ex subditis sibi reconditoriis attrahunt per hydraulicos hosce à natura deputatos Syphones. *Theodidactus*, Jam ea tandem, quæ primò mihi factu adynata videbantur, adeò perfectè cepi, ut de iis ne minimus quidem dubitationis amplius animo meo scrupulus insideat. Sed rogo te, sùntne plura hujusmodi hydrophylacia? *Cosmiel*. Vix scias montem esse celebrioris nominis, qui non à natura hujusmodi penuariis instructus sit, eo fine & intentione naturæ, ut veluti ubera quædam Geocofmi humorem ex Oceano attractum, in universas terræ oras,

NON

Fontes & flumina tantum affundunt aqua, quantum effundunt.

Ex metu vacui perennis aquarum ex Oceano fluxus & refluxus.

Nullum celebrem montem hydrophylacio servare.

non in vegetabilium tantum fomentum, sed & in hominum, animaliumque necessarium usum diffundant; quod sine montibus fieri nullam ratione potuisset. Sed ut omnia propius videas, te ad precipua hydrophylacia ducam, non ut ibi moremur, sed ut simplici oculorum conjectu ingentes naturae divitias lustres.

Theodidactus. Imperio tuo uti nunquam restiti, ita totum me, tuae dispositioni committo. Fac itaque, quod placet, & more tibi solito, quam celerrime. Vix dixeram; cum ecce desertam statione in aliud me cellarium per innumeros meatus, lacus, flumina, stagnaque subterranea traductum constituit. O quis unquam animo concipere potuisset, tot subterraneum Geocosmum viarum ambagibus discriminatum? tot abstrusarum vallium claustris cohibitum? tot tortuosis anfractuam ambulacris intricatum? tot meatuum fissuris hiantem? tot conceptaculis, camerarumque substructionibus solidatum, tot fluminibus, lacubusque irriguum? tot venarum metallicarum ductibus omni colorum genere depictis, veluti auleis quibusdam exornatum? O Aeterna Sapientia, omniumque Mens Conditrix; verè consideravi opera tua, & ad infinita potentiae tuae miracula expavi. Si tu, Deus, tantus es in operibus tuis visibilibus, quantus eris in te ipso? O mi Cosmiel, magni Conditoris Minister. Dic, rogo, ubinam, modò haeremus? quodnam hoc novum receptaculum, in quod me introduxisti? *Cosmiel.* Hucusque te per concava concatenatorum montium, Caspiae inquam, Tauricas, Thracias particularibus hydrophylaciis refertas subterraneas regiones duxi;

Terra interna dispositio.

modò te inter Alpiam cellaria constitutum esse scias. *Theodidactus.* Fieri inè potest, intra tam breve tempus tantas labyrinthorum ambages nos confecisse? Verùm cum tuum progressum non humano pede, aut arte facto vehiculo, sed Angelico metiar, equidem mirari cesso. Ergone inter Alpiam hydrophylacia constitutumur? *Cosmiel.* Ita est. *Theodidactus.* Sed ubi mansit crystallina nostra navicula? *Cosmiel.* Non sis sollicitus de Navicula, haec enim, ubi eam indiguerimus, semper nobis praesto erit. Considera hanc, ecce, praesentem late patentibus aquarum diffusionibus immerfam. *Theodid.* Ingrediamur eam, Sed, o miram rem!

Hydrophylacia Alpina.

mari,

Aqua intra
Alpes unde
confluat.

Ingentium
fluviorum
ex Alpibus
ortus.

Intra Alpes
auri, argen-
ti, & mine-
raliū copia.

Africa Sub-
terranea.

mari, quàm lacui similis video hoc hydrophylacium. *Cosmiel.* Audisne strepitum Cataduparum? *Theodidactus.* Audio. Sed quid hoc? *Cosmiel.* Illa est aqua, partim ex Boreo, partim Occiduo, Austrinoque Oceano, per canalem Isthmi Ægypti, quam nuper lustravimus, in mare Mediterraneum, & inde in hos montes derivata; quæ per occultos canales hydragogos intra hæc montium concava tum Oceani, tum intimi maris aestu corrivatur: quæ cum perenni attractu aquarum vas hoc impleant, mirum non est, tot ingentia flumina, cujusmodi sunt Rhenus, Danubius, Rhodanus, Mosa, Padus, Ticinus, Ocnus, Athesis, pari distributione in omnes Germaniæ, Galliæ, Italiæque regiones diffundere. *Theodidactus.* O vas admirabile! O verè opus excelsi! non hominum, sed Omnipotentis Dei dexterâ fundatum; ô quot hîc reperio auri & argenti venas? quot, & quàm diversas mineralium species? *Cosmiel.* Satis est: modum, quo coalescunt hæc omnia, opportuniori tibi loco indicabo; quare ad alia properemus. *Theodidactus.* Ecce, nova semper, & nova naturæ cellaria nobis occurrunt. *Cosmiel.* Quædam ad Cotias alpes Galliæ, & maximum, quod hîc vides, est Pyrenæorum montium, quorum omnium eadem est ratio. Vides, quot & quantis fluminibus tum Galliam, tum Hispaniam irrigent? restat modò, ut & Africæ subterranea exploremus. *Theodidactus.* Fiat: & Euro velociori motu per innumeros labyrinthos subterraneos deducti, ingens hyerophylacium, prioribus haud impar, introivimus. O *Cosmiel.* Quodnam est hoc subterraneum mare? *Cosmiel.* Istud est magnum illud naturæ cellarium intra montes Lunæ ad totius Africæ irrigationem constitutum: quod uti ex Oceano Africam ambiente suum acquirit aquæ com meatum; ita illum per ingentia flumina, Nilum, Cuamam, Cairem, Nigrum, quibus Africa irrigatur, fonti, unde profluxit, reddit. *Theodidactus.* Sed unde ingentes illi lacus, quos partim hîc, partim in lustratis jam Asiæ & Europæ montibus circumfusos video, derivantur? *Cosmiel.* Isti omnes lacus sunt continuati cum subterraneis montium hydrophylaciis, & spectant ad ea, hac tantum differentiâ, quòd natura hydrophyla-

cia fornice instructa, lacus verò hosce in usum negotiationis humanæ detecta esse voluerit. *Theodidactus*. Non capio mysterium, cùm flumina multò altiorem hisce externis lacubus originem habeant. *Cosmiel*. Vidésne inter hosce montes, varia à natura constituta cellaria? *Theodidactus*. Video. *Cosmiel*. Vides quoque nonnulla altiorem aliis situm habere? Singula tamen suis hydragogis meatibus indefinenti fluxu implentur; quorum canalium orificia uti altiorem à natura situm sortita sunt, ita appropriatos quoque suos, in quos aquæ diffunduntur, lebetes altiorem obtinuerunt. Accedit, ascensum aquarum attractu naturali, quem suprà tibi exposui, multùm promoveri.

Theodidactus. Jam omnia perfectè cepi, neque de naturæ potentia ampliùs dubito. Progrediamur itaque. Vix dixeram, cùm ecce pari velocitate, per ingentes subterrestrium terrarum tractus, Oceanique fundum traducto, ingens modò rerum mirabilium theatrum aperitur. O mi *Cosmiel*, éstne possibile terrenam molem tot meatibus perfossam, in tantam Regionum, subterrestrium amplitudinem excavatam subsistere posse?

Cosmiel. Tu semper more humano loqueris, & divina opera humanis inventionibus perperam assimilas. An nescis cadere non posse id, quod potens Dei dextera excelsi, ineffabili opificio, inviolabili soliditate firmavit? *Theodidactus*. Condone, quæso, servo tuo; neque enim hæc elocutus sum, ut de divina potentia quidquam dubitarem, sed quia admiratione tantorum attonitus spectaculorum mei ipsius vix compos sum.

O ridiculas illorum Philosophorum speculationes, qui terram, præter eas, quas externa nobis superficies exhibet, nullis aliis cavitatibus instructam, summâ sanè imperitiâ sibi persuadent. O quantoperè in iis, ad quæ sensus noster non pertingit, concipiendis dijudicandisque decipimur? *Cosmiel*. Rectè sentis; proindeque par est in hisce rebus cognoscendis studiosiùs allaborare: neque enim alia sapientia humana concipi potest, quàm rerum naturalium exacta cognitio, quam & sapientissimus mortalium à Deo se accepisse gloriabatur. *Theod.* Ubinam, quæso, locorum sumus? Video enim hîc non dicam cellaria, sed inte-

*Terra in-
numeris
meatibus
perfossa cur
consistat.*

*Sensus in
iis, que non
attingit, nos
decipit.*

*America
montibus
majores re-
periri nul-
los.*

*Fluminum
ex Andibus
origo.*

gra & vastissima subterranei mundi regna. *Cosmiel.* Nosse cupis, ubi moremur? Sub Andibus versamur America concatenatis in immensum spatium montibus, quibus natura in externa Geocosmi superficie majores altioresque non fundavit, vulgò Cordillera dictis. Vides hîc integra veluti maria quædam congregata, quæ omnia tum ex Atlantico & Æthiopico, tum ex immenso & incogniti adhuc termini Oceano australi suam eo, quo dixi, modo originem trahunt. Neque mirum tibi videri debet, tam vasta hîc maris latifundia contineri, cum illa universam Americam Meridionalem vastissimis totius orbis terrarum amnibus, (cujusmodi sunt flumen Amazonum, Maragnon, flumen Sancti Januarii, vulgò Rio della Plata) aliisque innumeris minoribus, præter maximos lacus, irrigent. *Theodidaæus.* Sed ingentem hoc loco æstum sentio. *Cosmiel.* Audisti superiùs, hydrophylaciis individuâ quædam societate semper juncta esse pyrophylacia, seu officinas Vulcanias, excoquendis digerendisque aquis subterraneis necessarias: unde quemadmodum natura nullibi locorum majora promptuaria aquatica, quàm hoc loco constituit; ita nullibi quoque majora & frequentiora pyrophylacia, quæ nobis modò perlustranda restant.

CAPUT IV.

Introductio intra ignea subterranei Mundi conceptacula.

Cosmiel. Vidisti, mi Theodidaæte, naturæ Majestatem in admiranda hydrophylaciorum subterrestrium fabrica; usum quoque tum quoad extrinsecam, tum quoad intrinsecam constitutionem, singulorumque rationem me duce & magistro didicisti. Nihil porrò restat, nisi ut modò arcanam naturæ industriam in constituendis subterranei Geocosmi pyrophylaciis seu reconditoriis Vulcaniis ostendam, sine quibus natu-

ra haud dubiè manca, mutila, & imperfecta maneret; cùm nulla quarumvis rerum generatio sine hisce innati caloris æstuariis transigi possit, quemadmodum oculari experimento comperies. *Theodidactus*. Nihil mihi acceptius hac stupenda rerum exhibitione esse potest. Sed quis tot flammarum globos, tot exhausta ignium æstuaria impunè transeat? ego præsertim uti natura fragillimus, ita impendentium periculorum timidissimus. *Cosmiel*. Ne timeas, *Theodidacte*; quemadmodum enim à principio impunitatem tibi pollicitus sum, ita eam illâ, quam me *Cosmielem* mundi præsidem decet, fide exactè servabo. Agedum maeste animo, *Theodidacte*. *Theodidactus*. Solâ tuâ benignitate, & potentiâ confusus tuam accepto invitationem, longè humanissimam. Et è vestigio, in horrendum quoddam incompertæ à me magnitudinis antrum introduxit. O mi *Cosmiel*, quò trahor? quò me cum summo vitæ meæ periculo ducis? *Cosmiel*. Confide fili, & nunquam ab humano oculo visa tibi monstrabo. Ne verò quidquam ab ignium violentia patiaris, hoc accipe antidotum. *Theodidactus*. His dictis, effuso liquore quodam præstantissimo, mirum in modum refrigerante, super caput meum, totum me incredibili quadam virtute contra omnes flammarum noxas munivit. O amantissime dux vitæ meæ, quàm horrendam rerum scenam hîc video? Forfan in inferni barathrum me duxisti? Non enim hîc aliud, nisi ingentes & formidabiles ignis crepantis strepitus audiuntur. Parietes omnes succenso fumò ardere videntur, pavementum sulphureis lacubus, ardentissimisque fluviis refertum. Hiatus fornicis, innumeri veluti camini & spiracula in altum porriguntur; latera ingentibus hiatibus fatiscencia video, quæ partim naphtam, bitumen, pinguißimamque materiam accensam, partim sulphureas flammæ unâ cum liquefacta igniti liquoris materiâ, perenni fluxu fundunt. Heu quis fumus? quis fœtor? éstne possibile tantam rerum confusionem emolumentum aliquod in natura rerum adferre posse? rogo itaque te obnixè, ut singulorum rationem mihi exponas, idque quoad fieri poterit paucissimis verbis, ne longo tempore in tam formidabili ignis habitacu-

*Antri igni-
somi descriptio.
ptio.*

*Ignis sub-
terranei fi-
nis & utili-
tas.*

*Lunam &
Solem reci-
proco influ-
xu tempe-
rari.*

*Pyrophylla-
cia Ameri-
ca.*

lo commorari cogamur. *Cosmiel.* Quid omnia notent, quos^{us} usus in natura habeant, singula tibi pandam. Vastissimum hoc antrum, seu Vulcanium barathrum minimè, uti tu putas, infernus est, sed & pyrophyllacticum naturæ reconditorium, quod intra intima terræ viscera natura ad totius Americæ Meridionalis bonum & emolumentum constituit. In hoc enim naturæ semen, tum ad mineralium cujusvis generis, metallorumque productionem perfectè excoquitur; tum ad hydrophyllaciorum fluxum continuandum, quæ sine hoc calore mox intensissimâ subterranei frigoris vehementiâ in glaciem coalescerent. Quemadmodum enim in cœlesti expanso Deus Solem, igneum, & Lunam aqueum corpus posuit eo fine, ut unum alterius impetum frangeret, ne alterutrius excessu omnia inferiora susque deque ferrentur, (hac enim contrariorum globorum naturâ factum est, ut permixtis unâ radiis calidis & humidis ad temperiem reducta corpora tum mutuò se foverent, tum reciprocam misturâ seminum acceptâ in inferiorem rerum Oeconomiam ad intentam generationem efficiendam aptius influerent) ita pari ratione cum Sol, Luna, Stellæ radiis suis intima terræ viscera penetrare nequeant, sapienti sanè naturæ consilio Sol & Luna subterranea, quæ nos pyrophyllacticos & hydrophyllacticos fundos, Solis & Lunæ vicarios, secundum analogiam quandam vocamus, constituta sunt, ut mutuo calidi & humidi consortio universus Geocosmos iis veluti animatus, & ab intenso frigore summo naturæ vitio caloris accessu vindicatus globus, ad necessariam rerum generationem juxta intentas Divini Archetypi rationes incitaretur. Miratus es fornicis hiatus. Illos nihil aliud esse scias, quàm spiracula quædam, seu canales pyrogogos; qui hujus æstuarii calorem in alia superiora æstuari, quorum in hoc Americæ subterraneo tractu quatuordecim sunt, traducunt, & propagant. Hæc verò per similes alios pyrogogos caminos, in extima Vulcaniorum montium, quorum itidem pariter quatuordecim numerantur in Andipus Chile crateres, ingenti fumo flamma mixto, egeruntur. Quomodo verò hæc ignium receptacula durent, quomodo

modo & unde nutrimenti fomentique necessariam suppeditationem acquirant, & quomodo post perpetuas ignium eructationes tandem non extinguantur; fusè tibi suprâ exposui. Dantur præterea & alia spiracula, quæ in hoc antro se offerunt, ad hydrophylacia calefacienda à natura deputata, ut videlicet in iis naturæ semen perfectè concoctum, corpus acquirat in materiis appropriatis ad generationes rerum perficiendas. Accedit & hisce ingens horum meatuum pyrogogorum emolumentum, quòd intra montium viscera terræ superficiei vicinos lebetes hydrophylacticos à natura dispositos ingenti suo æstu calefaciant, qui calefacti deinde per appropriatos sibi canales foràs in thermas tantoperè humanis infirmitatibus curandis necessarias prorumpunt. Si itaque canales hujusmodi sulphure abundant, thermæ nascentur sulphuræ; si per salinos & vitriolatos meatus, aut aliud quodpiam incile alio salium genere refertum transierit aqua, thermæ salem, vitriolum, aut simile quid sapient. Si per loca bitumine, petroleo, similibusque oleagineis materiis referta transierit, tum ecce nascentur thermæ ejus naturæ, cujus sunt meatus, per quos trans-eunt aquæ. Si verò canales pyrogogi longiores sint, quàm ut æstus eos ad exitum usque calidos conservare possint, tum aqua per loca simili virtute mineralium imbuta transierit, frige-facta in externam superficiem emerget vel in simplicem, aquam frigidissimam, vel in acetosam, aut vitriolatam, aut sulphure bitumineque imbutam. Ex his paucis tibi obiter indigitatis, nullus tibi occurret aquarum ram exoticus effectus, cujus causam protinus non sis assignaturus. *Theodidactus*. Vidi ego in nonnullis locis, summâ admiratione attonitus, aquam calidissimam frigidissimæ junctam, unà cum diversis aliis aquarum proprietatibus; quomodo id fieri possit, à te scire contendò. *Cosmiel*. Causa hujus rei est diversitas canalium, quorum unusquisque ejus naturæ aquam fundit, cujus naturæ locus est, per quem transit. Si enim canalis ex lebate aquatico æstuariis suppositis calefacto aquam devexerit, illa utique calidissima erit. Si verò canalis ex lebate hydrophylactico frigido deve-

*Thermarum
variarum
ratio &
origo.*

*Aqua frigi-
dissima &
acetosa un-
de fit.*

*Aqua cali-
dissima cum
frigidissima
juncta.*

xerit aquam, illa haud dubiè frigidissima erit. Et quoniam orificia differentium canalium in unum aliquem locum subinde concurrunt, hinc mirari solent homines, quomodo in uno & eodem loco tanta aquarum diversitas per distinctas scaturiginosoriatur. *Theodidactus*. Mirificè mihi placet dubii à me tibi proposiri solutio. Nunc porrò, utrum plura sint hujusmodi naturæ æstuaria in Geocosmo constituta, edisseras. *Cosmiel*. Plura omnino. Nonnulla ima terræ viscera obtinent, & dicuntur Principalia: hæc deinde per pyragogos meatus veluti per ramos quosdam in universâ telluris viscera deducta, in diversis partibus alia & alia fundant pyrophyllacia, & hæc per alios caminos alia & alia fundant vicina superficiæ terræ; ita ut sit perpetua quædam calefactivæ ex uno in aliud virtutis propagatio, eo tamen ordine, ut æstuaria hujusmodi unâ cum canalibus pyragogis individuum quoddam cum hydrophyllaciis eorumque canalibus consortium inexplicabili quadam naturæ industriâ nacta sint, atque adeo totius telluris corpus innumerabilibus canalibus, quâ pyragogis, quâ hydrogogis, aërogogisque, haud secus ac Microcosmi fabrica pertusum sit: ut jam oculari demonstratione in hoc subterranei itineris nostri decursu edoctus es. Et si placet, ad alia jam te ducam æstuaria. *Theodidactus*. O mi *Cosmiel*, si inveni gratiam in oculis tuis, siste hîc; neque enim ampliùs hujusmodi locorum horrorem sustinere possum. Quare cùm reliqua ejusdem cum hoc rationis sint, unum demonstrasse loco omnium sufficiat. Jam ad votorum meorum complementum nihil aliud desiderari videtur, nisi ut me ad eas officinas perducas, in quibus tantam cudit metallorum mineraliumque diversitatem industriosa natura, ut quomodo, & ex quibus singula principiis coalescant, addiscam. *Cosmiel*. Desiderio tuo satisfaciam. *Theodid.* His dictis, per angustissima montium gurgustia in amplissimum me introduxit aërophyllacium. O *Cosmiel*! Quid sibi vult ingens hujus loci æstus? in balneum fervidissimum me introduxisse videris. Quid illi instar fumi continuati vapores, qui ex omnibus pavimenti scissuris exhalantur? quid parietes omnimodis

Subterranea æstuaria.

Aërophyllaci constitutio & descriptio.

colo-

colorum ductibus effigati? *Cosmiel.* Hoc aërophylacium à natura ordinatum est, ut semen naturæ, quod in elementis aquæ, aëris, terræ sparsum latet, intra hoc unicum, per circulationes continuas elaboratum, deputatumque, tandem ad generationes metallorum adaptaretur. Vides, quomodo fumi veluti in alembico quodam nunc ascendant, nunc descendant? Vides quoque ingentem terrestrium glebarum diversitatem, & varias ad recipiendas formas dispositiones? Vides innumera foramina, fissuras, rimas, & fibras rupium? per hasce enim vapores ingressi, ubicunque materiam ad aliquod metallum aptam invenerint; v. g. vapor unctuosus unà cum naturæ semine ei concentrato, nativo loci frigore coagulatus, fixatusque intra fibras rupium, illud producet metallum, ad quod materia terrestris aptitudinem habuerit. *Theodidactus.* Intelligo, quæ dicis, sed modum, quo hoc admirandum naturæ conjugium accidit, nosse cupiam. *Cosmiel.* Ut & hoc intelligas, aliquantulum fufius me explicabo. Notandum itaque, omnia & singula elementa juxta divinæ sapientiæ leges archetypas, purissimum sui ipsius, id est, semen, in alterum elementum sibi inferius projicere. Hoc pacto semen cœleste primo communicat aëri, hic illud aquæ, hæc illud sibi intra terræ viscera traductum interioribus partibus variè digestum, coctumque communicat. Ex hisce intra Geocosmi uteros variè commixtis, mediante igne, nascitur vapor, qui in liquorem tandem resolutus per poros & fibras terræ continuâ & iteratâ circulatione, veluti per multiplicata quædam alembica depuratus defæcatusque, unctuositatem quandam, viscositatemque acquirit: atque hoc est illud humidum unctuosum, seu aquæ viscosum, omnium metallorum proxima materia. Hoc itaque continuâ concoctione ac digestionem depuratum, tandem in terram falsuginosam convertitur, quæ continua liquoris sui irroratione soluta, per poros & fibras terræ, quas hic vides, quasi filtrata, sublimataque ab omnibus terrestribus luto-
 sisque recrementis eò usque depuratur, donec sulphuris cujusdam candidissimi & incombustibilis formam inducat; quod sulphur hoc pacto locum defæcatumque in concavis & faxeis telluris fibris

Metallorum
 productio-
 nis causa.

Elemento-
 rum reci-
 proca com-
 municatio.

Humidum
 unctuosum
 metallorum
 materia.

Argentii
productio
& minera.

Aurigena
fib.

bris conclusum, tum calore subterraneo superveniente, tum sui ipsius calore proprio interno, magis magisque decoctum, tandem in argentum fixatur, quemadmodum hîc vides. *Theodidactus*. O miram rem! Ergone illæ fibræ in gypsi candidissimi morem longè latèque exporrectæ mineræ argenti sunt? *Cosmiel*. Ita est. Sed ulterius progrediamur. Si porrò hæc eadem materia intra intima rupium, id est, sulphur hoc candidum & incombustibile, eò usque adhuc fortioris ignis æstûsque vehementiâ concoquatur, donec rubedinem acquirat, venæque sint ex purissimo sine illa lutosæ & argillacæ materiæ mistura saxo; tunc longo tēporis spatio, nec non proportionati temporis coctione, tandem in aurum purum degenerat. Vidēsne hæc venas, partim cæruleo, partim aureo colore coruscantes? *Theodidactus*. Video. *Cosmiel*. Illæ sunt venæ sive mineræ auri. Vides, in quantum spatium fibras suas extendant? quàm variis & tortuosis ductibus sese explicent? *Theodid.* Video & oppidò admiror. O quanta Divina Sapiencia per naturam, artem suam, in hominum emolumentum molita fuit! Sic Deus in æternum benedictus, qui tuâ me instructione propiùs cernere voluit inexhaustos omnipotentia suæ Thesaurus. *Cosmiel*. Præterea, si humidum illud unctuosum viscosumque aquæ lutosis excrementorum terrestrium quisquiliis vitiatum contaminatumque coctione diuturnâ figatur, necessariò inde imperfectum metallum nasci necesse est, & tantò quidem imperfectius ignobiliusque, quantò materia, cui humidum illud unctuosum viscosumque miscetur, sordidior imperfectiorque fuerit. Sed jam hæc propiùs te videre faciam. Vidēsne hîc vides illos striatorum parietum ductus? *Theodidactus*. Video. *Cosmiel*. Illæ sunt mineræ cupri seu æris, quod quidem si à principio sordidis quisquiliis & glebis terræ inquinatis, non fuisset contaminatum, id longâ tandem coctione, & defæcatione, in aurum evasisset. Sed quia ex rubro quodam sulphure, sed impuro & minimè fixabili constat, nec se ratione loci à dictis impuritatibus per circulationem liberare potest; hinc metallum imperfectum, videlicet cuprum, evadit: quod quidem nihil aliud

Minera me-
tallorum
Cupri &
æris.

Cuprum.

liud est, quàm corpus metallicum durum ac solidum, fusibile & malleabile, quod ab humido viscoso aquæ & aëris lutulenta & impura materia contaminato, nec non sulphure rubeo impuro & adusto, infixabili delibuto, producitur. Iterum si intra humidum illud unctuosum viscosumque unicum metallorum semen inciderit in venas terræ, innumeris heterogeneis excrementis refertas, cùm sulphure crudo & indigesto turgat, neque sese à tantis excrementis & scoria expedire possit, coctione tandem in metallicum corpus imperfectum congelatur, quod ferrum dicitur. Quòd verò difficilis sit fusionis & durissimæ substantiæ, istius causa est, tum salis & sulphuris Ferri generis raris. crudi abundantia, tum paucitas Mercurii hylæi, hinc maximè illud corruptioni obnoxium esse rubigo sat superque ostendit. Si quis tamen id ab impuritatibus suis eximere nosset, Corruptibilitatem ferri rubigo indicat. is haud dubiè inveniret sub eo, quod chymici tam anxie hucusque quaesierunt. Vides hinc varias faxeas fibras? Theodidactus. Vide: & non recordor in toto hoc itinere nostro strias hisce, frequentiores me invenisse. Cosmiel. Rectè observasti: uti enim humano generi ferro nihì est utilius, & magis necessarium, ita nulli loco ejus copiam natura deesse voluit, adeoque tota faxea Geocosmi à polo ad polum compaginata structura Magnetica, uti tu in arte tua Magnetica rectè docuisti, ferreis abundat mineris. Sed ulterius progrediamur. Vidésne in hoc antro innumeras fibras, venasque in immensum productas? Theodidactus. Video. Et quamnam illæ metalli speciem referunt? Cosmiel. Ex hisce stannum eruitur; quod corpus metallicum est durum & firmum, facilis tamen fusionis, Stannum quid sit. ductilis naturæ, & malleo obedientissimum, ex abundantia sive excessu humidi unctuarii & viscosi, puri tamen, copia natum: quia verò cruditate & incocto sulphure exiguæ quantitatis constat, & volatilibus spiritibus turget; hinc perfectam fixationem non sustinet, sed ignis vehementiâ facilè in auram evaporatum evanescit; unde si sulphuris cocti perfectio responderet perfectioni humidi, illud haud dubiè cum tempore in argentum evaderet. Porro vidésne in altero hoc antro cine-

Plumbum
ejusque dif-
ferentia à
stanno.

Argentum
vivum an
unum ex
naturæ
principiis.

Argentum
vivum sub-
gare.

Mercurii
proprietates.

Mercurius
ob calidum
innatum
semper mo-
dulus.

reos linearum ductus. *Theodidactus*. Video, & quodnam illi metal-
li genus continent? *Cosmiel*. Illa minera plumbi est, & differt in
hoc solo à stanni natura, quòd uti hoc puro humido, unctuo-
so viscosoque, ita illud impuro & sæculento, sulphureque excre-
mentitio ortum sit. Vidisti jam, *Theodidacte*, metallorum
generationes; jam nihil restat, nisi ut cæterorum mineralium
specierum, lapidumque pretiosorum productiones tibi o-
stendam. Vidisti, paulò antè nonnulla hydrargyri, seu ar-
genti vivi stillicidia. *Theodidactus*. Vidi, & equidem miratur
sum, cum tu hydrargyrum, seu Mercurium, unum ex tribus na-
turæ principiis esse dixeris, cur tam exiguam ejus copiam intra
terræ viscera observarim. *Cosmiel*. Quod vidisti argentum
vivum, non est illud ex universalibus naturæ principiis unum,
quod humidum radicale diximus, sed argentum vivum, quod
vidisti, commune & vulgare est, & nihil aliud est, quàm humi-
dum unctuosum, viscosumque aquæ & aëris leviter coctum
digestumque, quod quidem proximè non concurrat ad metal-
lorum generationes, sed in centro ejus latet humidi radicalis
viscosi, ex aqueo & aëreo semine constituta portio, qui verus
ille à Philosophis intentus Mercurius, à sulphure & sale naturæ
inseparabilis, invisibilis & incorruptibilis dicitur, ad omnium
metallorum mineraliumque compositionem concurrens. Est
tamen communis Mercurii hujus substantia miris naturæ doti-
bus instructa, ex humido æquè & sicco, ex calido & frigido pa-
riter temperata, unde ob innati calidi in centro ejus latentis ab-
undantiam in perpetuo quidem motu est, ob siccitatem verò ei
concentratam nihil, quod tangit, madefacit; miranda quadam
naturæ libertate gaudens, neque ad humidum magis quàm ad
siccum; neque ad calidum magis quàm ad frigidum determina-
tur, quamvis manifestam qualitatem in humido, occultam in ca-
lido maximè exhibeat. *Theod.* Sufficit, mi *Cosmiel*. Ex tuis hisce
sapientiæ thesauris tantum me profecisse puto, ut omnium reli-
quorum mineralium rationem nullo negotio tuis positis princi-
piis dare possim? quod & in opere Mundi Subterranei nomine
insigni-

infignito, quantum fieri potest, exactè & minutim, divinâ favente clementiâ, tuâque directione me præstiturum confido. *Cosmiel.* Progrediamur itaque. *Theodid.* Quò me per horrenda antra, viasque tortuosas & mirè intricatas ducis? num remoti sumus ab extrema terræ superficie? *Cosmiel.* Vix uno alteroque milliari ab eadem distamus. *Theodidactus.* Unam rem miror, videlicet, cur tantâ mineralium multitudinè & varietate, tantis metallorum venis vicina superficièi terrestri receptacula scateant, quæ tamen in profundioribus terræ receptaculis non inveniuntur. *Cosmiel.* Ne mireris: Siquidem vapores semine metallico foeti, exhalationesque ex intimis telluris æstuariis & hydrophylaciis in alia & alia viciniora terræ superficièi receptacula per variam transfusionem, concoctionemque elaboratæ filtratæque, tandem in hos intimos montium terrenorum promos condos elevantur; ubi ultimam jam perfectionem consecutæ, in illud metallum, cujus naturæ locus est, in quem penetrant, coalescunt, provido sanè naturæ consilio, ut humano videlicet generi usui esse possent, & ne intra inaccessiblei terræ medullis, quod fieri nullâ humanâ industriâ poterat, penetrare ad ea eruenda cogentur. Accedit, quòd in dictis medullis nullum perfectè elaboratum metallum reperitur. Verùm ordo naturæ postulabat, ut priùs in hydrophylaciis, per æstuaris illis juncta, per metallici seminis concoctionem digestionemque debita præparatio fieret, atque hæc peractâ tandem per occultas terræ fibras, meatusque, vapores in alia plus elaborandi elevarentur; donec intra montium viscera terræ superficièi vicina coalescentes, tandem juxta naturæ arbitrium, varias metallorum mineraliumque species, pro cuiusvis loci natura dispositioneque producerent. *Theodidactus.* Rectè cepi omnia. Sed, ô mi *Cosmiel*, quàm horrendos tonitruorum fragores audio. Video & grandinum pluviam, floccosque nivium, ex alto in pavementum proruentium. Video, & expavesco, horrendas fulminum projectiones, fulgurum coruscationes, & similia Meteorologicarum impressionum spectra. Fieri potest, & illas in hisce subterraneis mundi

Ob evaporatam seminis semine salis substantiam mineralium in ima terra sed penes superficiem reperiri.

Tempus spectacula.

Terra motuum subterraneorum causa.

Spectra subterranea.

Masculos subterraneos Caecodæmones esse.

Eorum finis & tentamina.

Invocato Deo diabolica Spectra abanscunt.

regionibus nasci posse? *Cosmiel.* Quid dubitas? cum nihil sic harum impressionum in externa superficie, quod non natura in inferioribus partibus producat, ex continua lucta calidi & humidi, seu ignis & aquæ, aliisque spiritibus, sulphure, sale, nitro turgentibus, qui intra concava terrestria per vapores elevati, coarctatique, exitum dum non reperiunt, quâ data portarunt, latera montium concutientes sævissimos terræ motus cum horrendis mugitibus & tonitribus excitant; accensi quoque ob combustibilis materiæ copiam, quâ vestiuntur, fulmina & fulgura generant, & multò atrociores horrendioresque quàm in externa superficie. Sed hæc tu in Mundo tuo Subterraneo fusiùs prosequeris. *Theodidactus.* Eheu *Cosmiel*, quid, rogo, hîc spectrorum nobis obviam fit? fierine potest homines in hujusmodi abstrusis terræ recessibus reperiri? video enim masculos tripalmaris magnitudinis; pygmæos diceres, vestitu fossorum amictos, vittâ tectos laneâ, coriaceo cinctos subligaculo, formâ mirum in modum deturpatâ. Ecce, quomodo nunc rideant, jam indignentur, nunc nugentur. Video alios comedentes & bibentes, alios, qui versoriam rotam trahunt, alios, qui corbes metallicâ materiâ refertos humeris gestent: sunt, qui aquam ex puteis extrahant, non desunt, qui metallis separandis operam suam impendant; & cum omnia facere videantur, nihil tamen revera agunt, neque ullum post se opus relinquunt. Rogo, quinam hi ridiculi sunt homunciones? *Cosmiel.* O mi *Theodidacte*, quos vides masculos, homines non sunt, sed *Caecodæmones* sub assumpta fossorum forma, occulto Dei judicio ad caliginosa hæc terræ loca condemnati, quorum nullus alius finis est, quàm ut homines metallicis laboribus occupatos, ad innumera peccata instigent: dum enim bonos hominum genios putant, illis statutam semper eduliorum portionem offerunt, & sic in horrendam dæmonolatriæ peccatum incidunt; ad iras & blasphemias excitant, & similia in DEUM gravissima peccata compellunt, donec totos à DEO abduxerint. *Theodidactus.* Exurgat DEUS, & dissipentur inimici ejus, & fugiant, qui oderunt eum, à facie ejus. Vix dixeram,

xeram, cum ecce instar fumi, omnia diabolica illusionis spectra evanescent. Sed de hisce & similibus subterraneis monstris ex professio in Mundo nostro Subterraneo, Deo dante, tractabimus.

CAPUT V. & ultimum.

EPILOGUS ASCETICUS,

In quo de variis aeterna beatitudinis consequenda mediis agitur.

C*osmiel.* Intuitus es, ni fallor, sufficienter, Theodidacte, Dei optimi maximi in hac terrestri globi subterraneâ fabricâ magnalia; & quaecunque aeterna Sapientia per naturam artem suam in emolumentum generis humani operata est, me duce & doctore didicisti: nihil porro restat, nisi ut omnium eorum, quorum meâ instructione factus es particeps, noticiam ad divini Numinis gloriam in usus tuos convertas. Verum jam tempus advenit, ut te sub visibili hujus halitus specie deseram, & ad commissum mihi mundi praesidium revertar.

Theodidactus. Ah rogo te, mi Cosmiel, siste adhuc paucillum temporis, ut, quæ aeternam animæ meæ salutem concernunt, à te divino meo magistro prius addiscam; usque dum, corruptibili hujus carnis sarcinâ depositâ, te in Deo meo aeternum fruam.

Cosmiel. Uti æquissimam tuam petitionem video, ita ex mea parte non omittam te meâ directione eò deducere, quò & tua te vota ferunt, & ego id unicè in hoc toto itineris nostri decursu intendi; ut videlicet per visibilium rerum varietatem & multitudinem, per Divinorum operum magnalia in naturæ majestate elucescentia, ad invisibilium bonorum ubertatem, quæ omnem sensum, omnem mentis humanæ conceptum longè superant, tandem pertingeres laborum tuorum metam consecutus. Quare itaque confidenter, & omnes animæ

tuæ latebras, circa ea, quorum desiderio cognoscendorum,
 æstuas, excutito, & fidelem me sincerumque omnium propo-
 sitorum interpretem obtinebis. *Theodid.* O Divine magister,
 quas tibi gratiarum actiones pro tot tuis in me meritis & in-
 numeris beneficiis in indignum servum tuum collatis referam?
 Certè cum aliud quod tribuam non habeam, ecce omnes ordi-
 nis tui Hierarchici commilitones invito, ut, quas ego non pos-
 sum, illi tibi in DEO ter glorioso & benedicto debitas gra-
 tiarum actiones persolvant. Jam verò audi quæso, quæ mihi
 in mentem venerunt. Tantoperè mihi semper hucusque in-
 visibilium bonorum fructificationem inculcasti, ut juxta Apostoli
 verba, *invisibilia videlicet per ea, quæ facta sunt, conspiciantur;*
 imò in præfatione Ephiphaniæ Ecclesia Dei idem canit, *ut, dum*
visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in invisibilium amorem
rapiamur. Quæ cum ita sint, rogo te, obsecro, & obtestor,
 ut mihi hujusmodi invisibilium bonorum rationes exponas.
 Non enim video, quomodo homo ex anima & corpore con-
 stitutus ad illa pertingere possit? cum intellectus in sensibilibus
 spectrorum gurgite immersus, invisibilium specierum, ob phan-
 tasmatum sensibilibus interpositionem, sit incapax. Quomodo
 itaque illa attingemus, cum nihil, juxta Philosophi Epiphone-
 ma, intellectu sit, quod non prius fuerit in sensu? Et cum
 Sapientis proprium sit, teste Philosopho, phantasmata specula-
 ria; an non sufficit invisibilium bonorum ubertatem sub ines-
 tabili Humanitatis Christi pulchritudine nobis sensibili, intel-
 ligere, admirari, eam æternùm amare? *Cosmiel.* Ah fili mi,
 bene apparet, te necdum abstracti intellectus rationem nos-
 se. Verum est, humanum intellectum in hac præfenti vita
 phantasmatum umbris impeditum, luce suâ obscurâ ad invis-
 bilium bonorum rationem pertingere non posse; hoc enim
 totum alterius beatitudinis vitæ statui reservatum est, de quo
 rectè *Gentium Doctor* dicit: *Oculus non vidit, nec auris audi-*
vit, nec in cor hominis ascendit, quæ Deus præparavit diligentibus se;
 quibus verbis expressè docet, sensibus ad ea cognoscen-
 da opus non esse, cum illa omnium sensuum potestatem in-
 finxis

frangitis parasangis superent. O si tibi liceret vel per minimam rimam videre ineffabiles bonorum invisibilium delicias, quemadmodum illas tum nostrum genus, tum animæ jam ad salutis portum appulsæ cognoscunt; præ nimis gaudiorum excessibus, ruptis cordis penetralibus, haud dubiè expirares. *Theodidactus*. Hoc est, quod semper miratus sum, & capere non posui, cur divina bonitas mundum hunc corporeum cum tanto rerum apparatu condiderit, certè non propter se tantum, quæ mundo corporeo non indigebat, quem infinities quippe pulchriorem, in æterno suo archetypo contemplabatur; neque propter vestrum genus Angelicum; ergo propter rationalem creaturam, qui homo est. Præterea prorsus attonitus hæsi, dum exactiùs ponderarem, quodnam incitamentum Christum Servatorem nostrum in nostræ carnis angustias traxisset, cur humana carne vestiri sub visibili servi forma apparere, omnibus sese humanæ conditionis miseris, excepto peccato, usque ad probatissimam Crucis mortem, demittere voluerit. Dices forsitan, ad hominem à servitute peccati liberandum, Deoque reconciliandum. Id verum esse scio; sed non usquequaque mihi satisfacit. Latet itaque haud dubiè sub hoc aliud quoddam prorsus incomprehensibile mysterium; quod ego nihil aliud esse existimo, quàm superexcessivam, ineffabilem, omnem humani intellectus longè excedentem gloriam, quàm suâ nobis sacratissimâ incarnatione promeruit. Sed uti hæc homini in hujus corruptibilis vitæ statu constituto est inconceptibilis, ita te rogo, ut ejus vel unicâ lucis scintillulâ animum meum ardentibus succensum desideriis imbuas, ut ferventiùs ad tantorum bonorum invisibilium consecutionem in posterum aspirem. *Cosmiel*. Magna sunt, quæ tibi exponi postulasti, & nescio an in hac vita mortali constitutus eorum capax esse possis. Quare sub nonnullis tantum tibi similitudinum umbris eam describam; ubi tamen priùs materiam adeò profundis contemplationibus refertam altiùs orditus fuero.

Sacrosancta & Individua Trias, Deus Opt. Max. cùm ab æterno in inaccessiblei lucis suæ caligine absconditus, in Idearum divinarum

Finis Incarnationis Christi Domini.

*Mundus
creatus pro-
pter homi-
nem.*

*Angeli con-
creati Mun-
do.*

*Lapsus ho-
minis.*

vinarum archetypo se ipsum cum infinita beatitudinis suæ com-
placencia, sibi ipsi sufficientissimus contemplaretur; incom-
prehensio & ineffabili bonitatis instinctu, nec non infinito a-
more impulsus, ut intra Divinæ suæ essentiaæ centrum laten-
tem omnipotentiaæ suæ efficaciam, in lucem visibilem educe-
ret, mundum hunc corporeum, juxta æterna idealium notio-
num exemplaria producere sibi complacuit, ut nimirum esset
extra divinæ essentiaæ suæ immensitatem producta creatura
intellectu prædita, quæ omnipotentis virtutis Dei magnalia,
id est, invisibilia, per ea, quæ facta sunt, conspiceret. Ut qui
invisibilis in se ipso esset, in tanto tamen mundi opificio, tam
perfecto, tantâ rerum varietate instructo, tanto ordine admi-
nistrato, visibilis veluti in totidem divinitatis suæ speculis,
quæ sunt posteriora DEI, appareret. Mundo itaque hoc
pacto constituto, primò Angelicam naturam ad imaginem
sibi præ omnibus creaturis simillimam, cum gloria suæ admi-
ratores, tum operis à se producti præfides creavit. Verùm
cùm hæc pura intellectualis esset, nec mundo corporeo uti
posset; aliam sibi, Angelicam inter & corpoream naturam
mediam producere constituit, hominem videlicet, sive, crea-
turam rationalem, in telluris globo veluti centro quodam
constitutam, ut sublatis in admirabilem hujus mundi ornatum
oculis, per condita infinita potentiaæ opera, tantæ molis au-
thorem, tantarum rerum multitudine & varietate inexplicabili-
um architectum & opificem admiraretur, cùm quem admira-
tus erat, quæreret, inventum amaret, eique soli serviret, ac tan-
dem honorum invisibilium ubertate in Deo æternùm frueretur.
Sed aliter res accidit. Vix introductus in hoc mundi theatrum
protoplastus homo, cùm ecce contra severum Dei præceptum, de
fructu vitæ sibi sumens, per inobedientiaæ peccatum, unâ se cum
tota humani generis posteritate, inextricabilibus malorum omni-
um labyrinthis involvit. Erat totum genus humanum peccati ini-
quitate corruptum, omnis cessaverat in terra veri & vivi Dei no-
titia cultusq; iis ignorantiaæ & cæcitatibus tenebris subversus, ut qui
benignissimû conditorem in creaturis suis elucescentem quærere
& ama-

& amare, eique soli servire debebant, ii Idololatriæ impietate, involuti, sensibilia Solis, Lunæ, Astrorum lumina, Elementorum vires & proprietates, quin vel ipsius sensitivæ & vegetabilis naturæ beneficia, homines denique rerum gestarum gloriâ celebres, loco Conditoris coluerint & adorarint; sensibilibusque assuefacti, cum invisibilem Deum aut non cognorint, aut aliquid esse non crediderint, quisque quod sibi maximoperè arridebat, ex visibilibus objectis in Deum assumpserit. Toto itaque terrarum orbe, abominando Idololatriæ scelere contaminato, cum nulla nec in Cœlo, nec in terra creatura esset, quæ tam conclamataæ humani generis calamitati remedium, aliquod adferre posset; ecce tot malis incitata, hominumque irreparabilem ruinam, laboresque miserata æterna Dei Sapientia, Verbum & filius Patris, ne, quod tanto amoris impulsu contulerat, periret, infinitæ dilectionis actu, humanam naturam assumere sibi complacuit. Ut Deus, qui prius in incomprehensibili caliginis suæ recessu reconditus, omnes mortalium sensus latebat, modò sub formæ visibilis conditione compareret, cum hominibus conversaretur, pauperis oppidi civis factus, latentem tamen divinitatis potentiam, ineffabilibus operum miraculis proderet, doctrinâ cœlesti novâ, & in illum usque diem, nunquam auditâ, animos mortalium instrueret, eosque æterno Patri infinitè offenso reconciliaret. Neque hîc stitit se divinæ clementiæ altitudo. Cum non reperiretur, qui plenam & perfectam, pro infinita offensa satisfactionem daret; ipsa Dei Sapientia, ineffabili amoris infiniti æstu languida, innumeris se humanæ mortalitatis miseris subjiciens, tandem post atrocissima tormenta Crucis passionem subiit, ut hoc pacto deleto mortis chirographo, hominem perditum ad vitam revocaret. *Theodidactus*. O infinitam Dei charitatem! O novas amoris divini inventiones! Et quid, rogo, tam excessivam Divinæ pietatis magnitudinem movit, ut tanta & tam indigna hominis vilissimi, sui ex luto figmenti, inimici insuper irreconciliabili odio cum Deo dissidentis causâ subierit? Hoc est,

Idololatriæ origo.

Christus quod perditum, restituit.

quod capere non possum, hoc est, cujus admiratione tantoperè rapior. Annon forsaa interfuit Divinæ clementiæ nonnihil, quod in hoc negotio proprii commodi rationem spectaret? aut quo fine hominis animam tantis beneficiis lucrari intendit? latet hîc haud dubiè admirandum quoddam & ineffabile mysterium. *Cosmiel.* Deus nullius indigus, sibi ipsi sufficiens, & in se ipso beatissimus, solo innato & æterno bonitatis suæ communicandæ desiderio accensus, & infinito amoris æstu impulsus, erga rationalem creaturam, quam ad altissimos fines destinaverat, omnia hæc præstitit. Ut videlicet homo cognitis immensis, & incenarrabilibus Amoris Christi argumentis legem ejus servaret, vitam ejus sanctissimam imitaretur, meritorumque ejus se participem faceret, & sic à peccatorum veterno eructus, post hujus corruptibilis vitæ usuram, ad eam, quam dixi, invisibilium bonorum copiam pertingeret. *Theodidactus.* Ad idem semper revolvimur, mi *Cosmiel*; nosse desiderarem, in quo potissimum invisibilia illa bona, quæ Deus diligentibus se, & mandatorum suorum observatoribus promisit, consistant. Explica, quæso, exemplo quodam, ut tantorum bonorum capax fiam; debent enim haud dubiè esse superexcelsa, nullo unquam humano intellectu penetrata, utpote quæ omne bonum, quod animo concipi & fingi potest, longè excedant. *Cosmiel.* Rectè dicis: & ut omnia luculentius concipias, sub symbolico quodam similitudinis typo; tamen si non nisi umbratili, totum negotium ob oculos ponam. Si itaque, *Theodidacte*, famâ certâ perciperes, in insula quadam scopulis innumeris impedita, ad quam non nisi per mare syrtibus, vadis, scopulis, summis tempestatam procellis infestum aditus daretur, in quo innumera tibi ob belluarum ferociam, ventorum rabiem, vorticum rapiditatem, discrimina subeunda forent, speculum quoddam contineri, in quo omnia, quæcunque ab origine mundi, usque ad consummationem ejusdem, sive quæ hominum potentiâ gesta sunt, sive quæ à natura abdita arcanorum mysteria peracta sunt, unico intuitu ordine representata spectares; si iterum uni-

Deus solo
amore tra-
ctus, incar-
nari insti-
tuit.

invisibilia
bona à Deo
justis pro-
spiciuntur.

Parabola
de bonis
æternis.

universi mundi machinam cum omnibus, quæ in ea continentur, lucidissimè explicatam intuereris, innumeros mundanorum globorum sive stellarum exercitus, singularumque individualem naturam, motuum systases, influxuum, quibus in inferiorem mundum agunt rationem, unà cum uniuscujusque naturali situ, partium differentia, elementorum singulis congruorum, ex quibus efformata sunt, constitutionem in memorato speculo cognosceres; intervalla præterea unius globi ad alterum ex eodem cognoscere posses; quid non ageres? *Theod.* Certè incredibili illud videndi desiderio æstuares. *Cosmiel.* Si rursus in eodem speculo, totius globi terrestris, quem Geocosmum appellamus, constitutionem, omnium regionum, marium, insularumque situm, naturam, proprietatem, veluti omnibus & singulis præsens actu intuereris; metallorum quoque, mineraliumque inexhaustos fundos, herbarum, plantarum, arborum, fruticum, seminum, singulorum individuâ cognitione & notitiâ, vires & facultates naturales ex eodem addisceres; si ulterius omnium animalium quadrupedum, volucrum, naturalium, insectorumque naturam intimam, vires tam occultas, quàm manifestas singulorum, unà oculorum projectione cerneres? quid de hoc tam admirando speculo diceres? *Theodidactus.* Certè opus prorsus ineffabile assererem. *Cosmiel.* Rectè dixisti. Si præterea Monarchias imperiorum, singulorum hominum ab Adamo usque ad ultimum, ab unoquoque gesta, sive bona, sive mala; si Imperiorum regnorumque vicissitudines, declinationes, erectiones novorum, omnes seculorum successus, non præteritorum solummodò, sed & futurarum rerum eventus graphicè in eo expressà monstrarentur; quid diceres? *Theodid.* Mille vitæ pericula nihili ducerem, dummodò illud contueri liceret. *Cosmiel.* Si ultra hæc in dicto speculo, omnium scientiarum artiumque arcana hucusque incognita intellectui tuo panderentur; si derepente in summum Theologum, Philosophum, Medicum, Mathematicum, Logicum, Ethicum, Jurisconsultum, Politicum, Rhetorem, Poëtam.

Grammaticum solius ejus intuitu evaderes; si in eodem magnum illud lapidis Philosophici secretum manifestaretur; si quadraturæ circuli ratio demonstraretur; si ad arcanam motus luminisque perpetui, aliarumque abditarum artium in hunc usque diem desideratam notitiam pertingeres; quid non ageres, ut illius compos fieri posses? *Theodidactus*. Certè nullum futurum esset tantum vitæ discrimen, nulla laborum exantlatio tanta foret, quæ animum meum, quòd minùs ad illud contuendum proficiscerer, retardaret. *Cosmiel*. Sed nihil hæc sunt ad ea, quæ dicturus sum. Si in hoc eodem speculo, Angelici quoque mundi constitutionem; si stupendam Hierarchiarum chororumque cœlestis exercitus distributionem, innumerabilem quoque singulorum Angelorum, qui in unoquoque choro continentur, multitudinem & varietatem, quomodo in loco sint & moveantur, quomodo ad invicem secreta mentis pandant, quomodo superiores inferiores illuminent, quo quisque modo operationes suas instituat, quo modo & quâ industriâ astrorum globos moveant, dirigant, & circumvolvant; si denique omnia divinæ naturæ Sacramenta solo ejus intuitu penetrares; quis tibi animus foret, quodnam desiderium, quænam mentis anxietas, donec tam ineffabilis speculi intuitu fruereris? *Theodidactus*. Certè nullum iter tot periculis expositum, nulla tam infesta latrocinii loca, nulla tanta scopulorum impedimenta, nullus tempestatum horror tantus, nulla tam occulta Charybdis & Scyllæ sævientis naturæ vis, nulla tribulatio, fames, sitis, nuditas tanta, nullæ tantæ egestatis ærumnæ, quæ me à tanto ac tam inaudito spectaculo retardare possent. Quare te etiam atque etiam rogo, mi *Cosmiel*, aperitis similitudinum umbris, quid tam longâ parabolâ indicare volueris, aperias. *Cosmiel*. Faciam, quod postulas. Illud speculum nihil aliud est, quàm beatificæ visionis fruitio, omnibus iis, qui verâ fide, spè firmâ, perfectâ charitate in hac mortali vita Deum diligunt, à Christo æterna veritate promissâ. In quo sancti Dei homines glorificati videbunt Deum, omni fidei velamine sublato, sicuti est. Et
quæcun-

*Parabola
compositio.*

*Beatificæ vi-
sionis posses-
sio.*

quæcunque hucusque recentita sunt, in hoc voluntario Divinæ essentia speculo perfectè contuebuntur, cum æterna gaudii possessione; quæ quidem tanta est, & tam superineffabilis, ut nullus humanus intellectus, aut etiam Angelicus, omni possibili conatu, eam satis describere valeat. Ubi immensum illud, & ineffabile Sacrosanctæ Triadis Myſterium, totius beatitudinis metam & complementum inenarrabili gaudio intuebitur. Ibi æternam Divini Verbi generationem, & Spiritus Sancti à Patre & Filio profectionem apertè cernet. Atque hic est torrens ille voluptatis, quo Deus electos suos potabit; hic est fons vitæ æternæ, de cujus gustu nascetur gaudium illud sempiternum, de quo veritas loquitur, *Intra in gaudium Domini tui*. Siquidem in hac vita mortali totum divinum gaudium intrat in gaudentes, quia modicum est, momentaneumque, quod hîc percipitur; in patria verò toti gaudentes intrabunt in totum gaudium Domini. Suprà quoque quàm dici aut fingi potest, corporeâ formâ Jesu Christi, qui est candor lucis æternæ, & speculum sine macula, in quod vel ipsi Angeli desiderant prospicere, oblectabuntur. Cujus tanta est gloriæ magnitudo, tanta claritatis ubertas, ut si mille Solum milliones in unum coacervarentur, illi omnes ad tantam claritatem comparati, nihil nisi tenebræ sint futuri. In hoc potissimum immensa & incomprehensibilis Dei bonitas elucescet; quâ Deus nullâ necessitate coactus, sed solius bonitatis instinctu compulsus, mundum hunc corporeum, ad suam ei pulchritudinem & bonitatem quadantenus communicandam, condidit. Ex eadem ineffabili bonitate Deus irreconciliabili odio à se sejunctum humanum genus redimere, in libertatem filiorum Dei vindicare, æterni boni sui participes esse, sibi complacuit, dum in infinitam humilitatem quasi depressus, amore prorsus supra omnem humani & Angeliei intellectus capacitatem, incomprehensio languidus amoris æstu, nostrâ mortalitatis sarcinâ gravatus, in hoc mundo sub visibili servi forma, ad confusionem diaboli, destructionem peccati, & mortis extirpationem, comparere dignatus est. Quæ bonitas tanta fuit, tantus Amoris

*Sacrosanctæ
Triadis, &
Verbi incarnati clara
intuitio.*

*Christus cur
tanta pro
humano genere
tulit.*

Amor Dei
quantus.

Omnis bo-
nitas respe-
ctu Dei ma-
litia est.

ris actus, ut si omnes Angelorum ordines, omnia hominum, ab origine mundi usque ad finem ejus genitorum corda in unum confluerent, illud tantæ bonitatis & amoris argumentum ponderans, præ admirationis, gaudii, amoris excessu scissum iri necessum foret. Hæc Divina Amoris incomprehensa altitudo tanta fuit, ut si omnia cœlorum expansa in chartam, omnia vegetabilis & sensitivæ naturæ organa in calamos, omnes aquarum in universo Mundo congregationes in atramentum convertererentur, illa omnia citius deficerent, quàm ut vel minimam ejus particulam attingerent. *Theod.* O incomprehensibilis bonitas! ô ineffabilis Amor! Video, cheu, video satis luculenter inexhaustum, immensumque divinæ Bonitatis & Amoris Oceanum. Sed ô sapientissime Cœlestis doctrinæ magister, mi *Cosmiel*, nunc te rogo per eum amorem, quem Deum nobis ingratum impendisse dixisti, ut, quid mihi in posterum faciendum sit, ut tam infinitæ bonitati ac Divini amoris magnalibus quovis modo correspondeam, atque adeo superexcelsi illius finis, quem divina clementia per creationis, redemptionis, seu incarnationis opus, pro hominis glorificatione intendit, particeps fiam. *Cosmiel.* Si infinitas vitas ejus servitio impenderes, si in totius mundi vitam animareris, si in omnium creaturarum corda conglobareris; nihil ageres, nisi ipse te amori ejus cooperantem gratiâ suâ dignum redderet, cum omnes creaturarum bonitas, omnis operum humanorum excellentia, ejus bonitati comparata, non bonitas, sed mera malitia sit. *Theodid.* Quis ergo ad tam altum finem pertingeret? aut quibus modis & mediis tantum bonum consequatur? *Cosmiel.* Volendo. *Theodid.* Et quid velle facilius est, & quid jucundius gratiusque esse potest, quàm ad tam omnibus votis desideratam beatitudinem, solâ voluntate pertingere? Explica, rogo, non nihil tuum hoc absconditum mysterium. Et si nihil aliud quàm voluntas mea desideretur, ecce eam totâ, quanta est, ultrò Deo meo trado. *Cosm.* Voluntas hæc sanè intelligenda est: non enim omnis, Christo attestante, qui dicit mihi: Domine, Domine, introibit in regnum Cœlorum, sed qui facit voluntatem Patris mei. Ecce habes hic sub

sub paucis verbis totum mysterium tibi apertum. Voluntas iver-
 que Patris æterni exigitur; quæ quid sit, & in quo consistat, a-
 pertius revelo. Cùm divinitatis solo bonitatis instinctu, quæ-
 cunque in sensibili hujus mundi theatro spectantur, per opifex su-
 um verbum fecerit, hæc verò antequam essent, in ipso omnia vi-
 ta essent, id est, in æterno illo divinitatis speculo, veluti in Idi-
 alium rationum Archetypo quodam ab æterno relucere; &
 cùm omnia extra se producta, divinæ unionis incapacia, ad
 tam excelsum finem, quæ est Theomorphosis, seu unio Dei-for-
 mis, pertingere non valerent; ex corporeis creaturis hominem
 elegit, qui intellectu & voluntate ad tam superexcelsam unionis
 gradum, in hac quidem vita per conformationem suæ volunta-
 tis cum divina per gratiam, in altera verò per gloriam, beatificæ
 visionis fruitionem consequeretur. Siquidem voluntatis nostræ
 cum divina uniformitas, tantæ potentæ & energiæ est, ut per
 purgatissimas mentis operationes, & contemplationis donum
 unus cum Deo spiritus efficiatur; tam firmo & indissolubili
 unionis nodo, ut nihil adeò in hoc mundo durum sit, nihil tam
 asperum, nihil tot adversitatibus involutum, quod eum à Divina
 voluntate separare possit. Si prosperitas eum extollat, ecce
 mox rotus in Dei voluntate absorbetur; si adversus prematur,
 jam veluti jugi quodam convivio triumphat; cùm nihil illi
 dulcius acceptiusque accidere possit, quàm magna, ardua, imò
 mille mortes pro DEO, cui per amorem nectitur, pati; de-
 spectum contemptumque summo honoris loco reputat, to-
 tus DEO per triplicem, fidei inconcussa, fragrantissimæ spei,
 & ardentissimæ charitatis nodum junctus, in DEUM totus
 conformatur, quæ est vera æternæ felicitatis arrha, & invis-
 bilium bonorum atrium, quo intromissus, despectis omni-
 bus sensibilibus rerum vanitatibus, & periturarum volupta-
 tum deliciis unico mentis oculo DEO fixus, hunc solum,
 ardentibus affectuum stimulis noctu diuque meditatur, utpo-
 te qui vitam in Christo, lucrum in morte repositum habet.
 Præterea per hanc unionem mens tua ad supernam transit. Je-
 rusalem angelicis sociatur choris, & usque ad supremum DEI
 thronum

*Theomor-
 phosis.*

*Magnum
 quid volun-
 tati nostræ
 cum divina
 conforma-
 tiæ.*

*Angelorum
 choris affo-
 ciatur, vo-
 luntati di-
 vine se con-
 formans.*

thronum penetrat, ubi voluptatibus deliciatur æternis. *Theod.*
 Quomodo amor hic Angelicis in choris sociari potest? *Cosmiel.*
 In Seraphinis Deus te amat ut charitas; in Cherubinis te novit
 ut veritas; dominatur in Dominantibus ut Majestas; in
 Principibus te regit ut principium; in potestatibus cœtur ut
 salus; ut virtus operatur in Virtutibus; in Archangelis opera-
 tur ut lux; in Angelis ut pietas. Omnia denique operatur in om-
 nibus iis mentibus, in quibus habitat per donum affluentissi-
 mæ charitatis. Necesse est itaque, Theodidacte, ut iisdem
 gradibus ad eum, & ad desideratam felicitatis possessionem
 pertingere satagas; quod fiet, si trium sequentium documen-
 torum noticiam in hac vita mortali tibi compares, id est, men-
 tis tranquillitatem, virtutis splendorem, & charitatis dulcedi-
 nem. In hisce enim divina Majestas, tanquam in folio sibi pro-
 prio requiescit, quibus per purgationis, illuminationis, & per-
 fectionis viam adeptis, anima ad divinos amplexus admittitur,
 meritorum incrementum, veluti cum æternæ vitæ pignore
 quodam suscipit. Porro voluntatis nostræ cum Divina unio,
 in hoc potissimum consistit, ut perfectè in nobis Christum ex-
 primamus; quod per virtutum, quas Christus in hac mortali
 vita nobis ad imitandum proposuit, sequelam contingit, quo
 unico Deus Opt. Max. tantoperè sibi complacet, ut nihil sit in
 religiosæ vitæ exercitiis, quod hominem ad dictum unionis
 gradum majori compendio perducatur. Hæc est vera illa & reg-
 ia via, quâ sine ullo errore ad tantoperè desideratum scopum
 pervenias. An nescis, quantum Christus in omnibus suam
 semper voluntatem Paternæ voluntati uniformem habuerit?
 quis unquam Christo majus humilitatis argumentum, cum
 Dominus gloriæ & totius Majestatis Deus esset, in hac terra
 præbuit? quis atrocissimum passionis, immò mortis tormen-
 tum, majori constantia & fortitudine sustinuit? quis unquam
 pro crucifixoribus suis, cæterisque inimicis, tanto cordis affe-
 ctu Patrem interpellavit? ut interim nihil dicam de infinitæ
 charitatis actibus, de patientiæ, mansuetudinis, orationis, in-
 nocentiæ vitæ, inauditis exemplis, quæ ex Evangelicis oracu-

lis constant. Hoc itaque, mi Theodidacte, divinum virtutum omnium exemplar, noctu diuque ob oculos positum contemplare; hæc unica tua cura sit, ut eam in anima tua, perfecta, & summa similitudine, haud secus ac sigillum quoddam in pia affectionis & voluntatis ardentissimæ ductili cera, divinam formam exprimas. Hoc pacto ad desideratam tuæ cum Divina voluntate conformationem, atque ad eam, ita omnibus votis concupitam Theomorphosim, id est, ad divinum unionis amorosæ osculum in hac vita, quantum humanæ conditionis ratio permittet, admitteris; in altera verò totus Deo per apertam visionem junctus, totus uniêris toti, qui est omnia in omnibus. *Theodid.* O Cosmiel, magnâ sanè hodie te magistro scientiâ imbutus sum: cujus comparatione omnis humana sapientia, stulticia est, omne sapientum hujus sæculi lumen mera cæcitas est; O *Deus meus & omnia!* O Christe, humani generis vindex, transfige cor meum igneis amoris tui jaculis, ut consumptis omnibus humanarum ambitionum vanitatibus, omnibus caducis hujus infelicis vitæ cupiditatibus extinctis, omnibus, quæ mundus tantopere quærit & sectatur, repudiatis, tibi in posterum soli adhæream, tibi soli serviam, te solum in vita & morte actionibus meis exprimam, carnem meam cum vitiis & concupiscentiis crucifigam, ac tandem totus in te absorbear. Amen. *Cosmiel.* Quare, Theodidacte, si quandoque animum tuum ad ea, quæ tibi in hoc itineris nostri decursu ostendi, Divinæ Bonitatis, Sapientiæ, & Amoris argumenta, solius humani generis gratiâ in hac mundi machinâ exhibita attuleris: ea non alio fine condita esse tibi persuadeas; nisi ad illum, quem tibi supra descripsi, finem consequendum, ut dum visibiliter Deum in Christo cognoscimus, per hunc tanquam, totius naturæ, & conditarum rerum unicum scopum, in invisibilem amorem rapiaris. Quem tibi impertiatur is, qui uti te ab æterno amavit, ita te attraxit ad se miserans. *Theodid.* Sed tu, magne humanarum rerum arbiter, Deus, totius pietatis, clementiæ, misericordiæ, & æterni amoris fons & scaturigo, dispone

hunc animæ meæ statum secundum divinæ voluntatis tuæ beneplacitum, incita omnes cordis mei nervos in laudem & gloriam nominis tui, ut Seraphico te amore diligam, Cherubicâ mentis indagine incessanter quæram; si animæ meæ thalamus, ubi quiescas, ubi cubes in meridie; jugum tuum suavè pone super indomitam rebellemque affectionum terrenarum, turbam, ut in posterum Angelica tibi puritate serviam; sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies tua decora; dispone in me ea virtutum ornamenta, quæ tu in sanctissimâ tuâ vitâ expressâ mihi ad imitandum reliquisti, ut de virtute in virtutem progressus, ad totius perfectionis apicem, pertingam, ad te videlicet DEUM Deorum in Sion, qui es totius beatitudinis nostræ meta, ac universæ creaturæ finis ultimus & centrum. Amen. *Cosmiel.* Sed jam tempus est, ut ad mundi mihi commissi administrationem revertar. *Theodid.* O *Cosmiel*, *Cosmiel*, si inveni gratiam in oculis tuis, tolle animam meam, ut unâ tecum molestâ hujus corporis sarcinâ sublatâ, in æternis beatitudinis atriis degam. Tua enim mihi morte ipsâ durior discessio videtur. *Cosmiel.* Nónne dixi tibi, voluntatem tuam in omnibus Divinæ esse conformandam? Annetam subito verborum meorum oblitus es? doctrinam tibi hic traditam prius exequere, ut meritorum cumulo plenus, tandem finem tuum consequaris. *Theodid.* Voluntas itaque Dei in omnibus compleatur; sed hoc unicum à te contendo, ne servum tuum in posterum deseras, sed mihi semper in omnibus necessitatibus assistas, ut tandem dulci tuo, & supra quàm concipi potest, jucundo consortio in patria fruar. *Cosmiel.* Ne dubites fili, tibi semper assistam, te protegam, tibi, uti petisti, in omnibus operibus tuis subveniam. *Theodid.* Sed ô quibus modis, ô dulcissime *Cosmiel*, ô Divinæ Sapientiæ Magister, ob innumera tua in me collata beneficia gratiam rependam? quo verborum pondere, quâ argumentorum gravitate tuam in me ineffabilem benignitatem mundo exponam? *Cosmiel.* Deo in me, & per me quicquid tibi bonorum obtigit, id adscripsisse

psiste sufficiat. Pax tecum, dilecte mi Theodidacte, morere mundo, vive Deo, mei meorumque verborum semper memor. Vale. *Theodid.* Hisce dictis, mox in tenues evanuit auras. Ego verò veluti ex altissimo quodam somno evigilans, totum sudore, qui summæ membrorum omnium debilitati sociabatur, me suffusum reperi; donec paulisper reffectus pristinas mihi vires restitutas sensi. Quare nihil amplius restat, nisi, ut quæcunque in hoc Itinerario continentur, unicè ad Dei gloriam, proximique salutem cedant.

